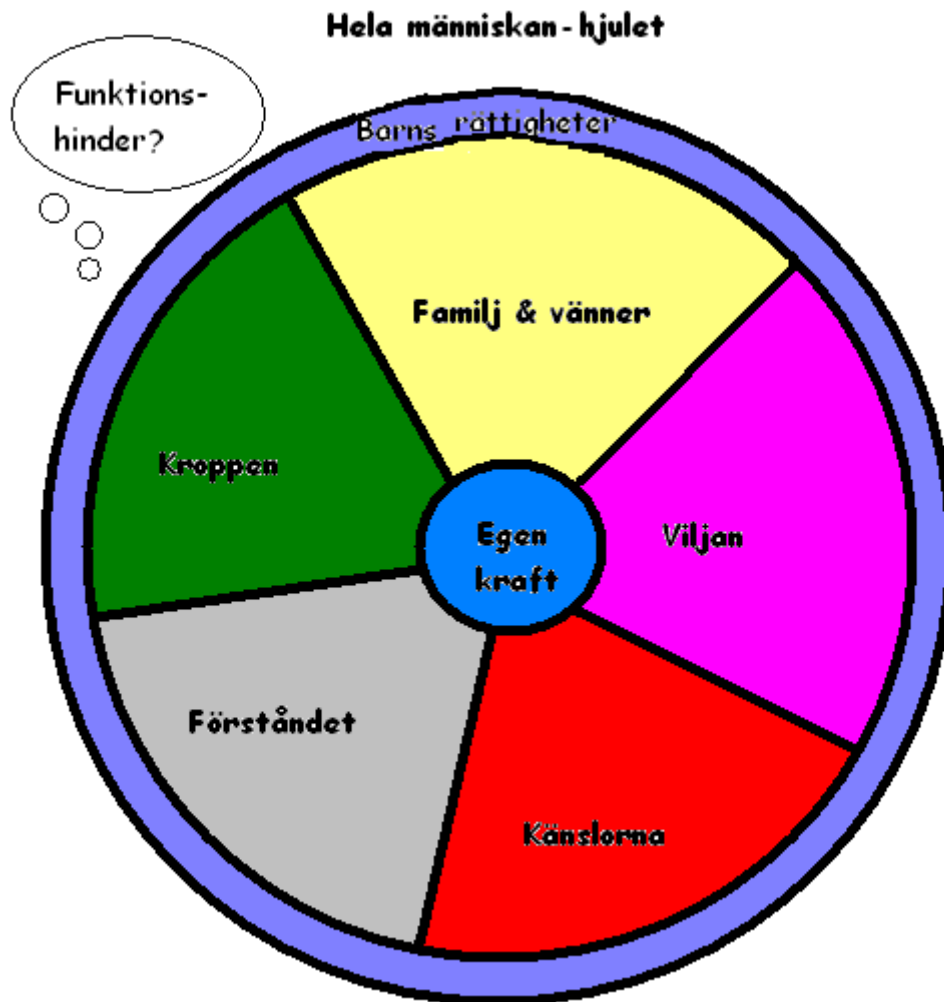

Handbok för FIB – projektets barngruppsverksamhet

Författare: Ann Nilsson
Maj Johansson & Sara RådboWahlström

Handledare: Elisabeth Hagborg

Tierps Kommun

Inledning

FIB - projektet

Denna handbok har tagits fram inom ramen för det treåriga FIB – projektet (Föräldrar med **I**ntellektuella **B**egränsningar). Projektet startade i augusti 2005 och pågår till juli 2008. Projektet drivs med medel från allmänna arvsfonden. Målgrupp för projektet är familjer där minst en av föräldrarna har en utvecklingsstörning/intellektuell begränsning. Syftet med projektet är att utveckla adekvata stöd och hjälpinsatser för att stärka skyddsfaktorerna och minska riskerna att barn far illa.

Tidigare utgivna rapporter: Rapport 1: Föräldragrupsverksamheten i Tierp, Rapport 2: Erfarenheter hittills i föräldragrupsverksamheten i Tierp och Gruppverksamheter för föräldrar med intellektuella begränsningar och deras barn. Slutrapport för FIB-projektets delprojekt i Tierp finns att hämta på: www.tierp.se/barnutbildning/familjecentral/fib. Ytterligare rapporter finns också att hämta på: www.regionuppsala.se/fib

Gruppverksamheter i Tierp

En del av FIB - projektet förlades vid en familjecentral i Tierp med målet att starta gruppverksamheter för föräldrar och barn som tillhör målgruppen. Skolbarnsprogrammet Hela Människan Hjulet som presenteras i denna handbok har utvecklats och tagits fram inom projektets gruppverksamhet för barn.

Kartläggningen

För att få fram ett underlag för barngruppsverksamheten genomfördes en kartläggning våren 2006 av FIB – familjer i Tierps kommun med c:a 20 000 invånare. Den visade att det fanns 25 familjer med 50 barn där föräldrarna hade kända funktionshinder som utvecklingsstörning/intellektuell begränsning och 44 familjer med 76 barn i en ”gråzon”, som kunde bli aktuella för de olika gruppverksamheterna på familjecentralen. Föräldrarna i ”gråzonen” kunde ha andra funktionshinder som innebar att de behövde stöd i sitt föräldraskap. Funktionshindret kunde visa sig som kognitiva svårigheter som medförde problem med bl.a. struktur och planering.

Kartläggningen visade på att målgruppen av barn som kunde bli aktuella för stödgruppsverksamhet var stor. Inom projektets ram har ytterligare kartläggningar genomförts i Uppsala län som visat på liknande resultat.

Forskning och riskfaktorer

Forskningen kring målgruppen är begränsad men år 2005 presenterade Mikaela Starke på uppdrag av Socialstyrelsen en kunskapsöversikt som bl.a. visade att målgruppen av barn kan vara utsatta för många riskfaktorer (Starke, 2005).

Starke har efter detta även tagit fram en lägesbeskrivning om barn till föräldrar med utvecklingsstörning, I den skriver hon att barn till föräldrar med utvecklingsstörning bedöms tillhöra en riskgrupp bl.a. när det gäller att utsättas för våld. Hon konstaterar dock att det är relativt ovanligt med fysisk misshandel som kan hänföras till föräldrarnas utvecklingsstörning. Risken ökar däremot om föräldern eller någon annan vuxen i eller nära familjen har en psykiatrisk problematik eller missbruksproblem.

Forskningen visar att sexuella övergrepp mot barn med utvecklingsstörning är dubbelt så vanliga jämfört med andra barn och här är det pojkar som är mest utsatta.

Mödrar med utvecklingsstörning har ofta själva blivit utsatta för olika typer av våld både under barndom och som vuxna (Starke, 2007).

Svensk forskning visar att 15 % av barn med funktionsnedsättningar, missbildningar eller skada har misshandlats av sina föräldrar. Det är 2,5 gånger vanligare än bland barn utan funktionsnedsättningar (Rädda Barnen och Allmänna Barnhuset, 2007).

Forskningen visar att det inte är riskfaktorn föräldrarnas utvecklingsstörning som är den avgörande faktorn då barn utsätts för försummelse eller våld. Det är den sammantagna effekten av olika riskfaktorer som samverkar då barn utsätts för detta. Riskfaktorerna kan hänföras till fyra olika huvudområden: barnet själv, föräldrarna, familjen och samhället. När det handlar om barnets föräldrar så kan det finnas missbruk, psykisk sjukdom eller utvecklingsstörning. Dessa kan var och en för sig öka riskerna eller om de samverkar ökar riskfaktorerna ytterligare.

Forskningsrapporter visar att det kan vara den psykosociala förmågan hos föräldrar med utvecklingsstörning och inte intelligensen som avgör föräldraförmågan. Mödrar med utvecklingsstörning med egna psykiska problem och missbruk är en särskilt utsatt högriskgrupp.

Vid val av partner spelar föräldrarnas egen uppväxt roll. Om de själva vuxit upp i en familj med alkoholism och andra missbruk eller psykiska problem tenderar de att själva välja en partner med liknande problem (Lagerberg & Sundelin, 2000).

De flesta personer med utvecklingsstörning (ca 80-90 %) lever under knappa socio- och ekonomiska förhållanden. Deras nätverk är ofta begränsat och bränns oftast ut (Olson & Springer, 2006).

Internationell och svensk forskning visar på att det finns ett samband mellan våld mot barn och ekonomiska faktorer, som t.ex. att vara beroende av ekonomiskt bistånd under en längre tid (Hindberg, 2006).

Detta är ytterligare några exempel på riskfaktorer som kan samverka då barn utsätts för försummelse och våld.

Ett område som bör uppmärksammas då det gäller barn till föräldrar med utvecklingsstörning är att de tenderar att växa upp socialt isolerade. Det sociala utanförskapet kan medföra förseningar i utvecklingen och att barnen utvecklar en dålig självkänsla. Barnen är oftare utsatta för mobbning och de kan också få ta ett för stort ansvar för sin familj (Starke, 2007).

Forskning och skyddsfaktorer

Forskningen visar på viktiga skyddsfaktorer som kan minska riskfaktorernas effekter.

För barn som utsätts för många riskfaktorer under sin uppväxt kan en del skyddsfaktorer hänföras till barnets egna personliga egenskaper. Detta kan vara att barnet har en god kognitiv förmåga, social kompetens, humor och gott självförtroende. Något som också är viktigt är barnets förmåga att begripa det som händer runt omkring dem, att klara av stress och att barnet har en upplevelse av sammanhang. Ytterligare skyddsfaktorer kan vara att barnet i sitt nätverk har en god och kontinuerlig kontakt med någon utanför familjen, som fungerar stödjande (Hindberg, 2006).

Detta stöds av forskningen som behandlar barn med många riskfaktorer och den konstaterar att den viktigaste skyddsfaktorn för dessa barn är att ha minst en nära relation med någon vuxen. Barn bör också förses med så många olika skyddsfaktorer som möjligt (Werner, 2003).

En insats för dessa barn och som förhoppningsvis ökar skyddsfaktorerna, är att låta barnen delta i stödgruppsverksamhet. Det finns forskning som tyder på att KASAM, känsla av sammanhang (Antonovsky, 2005), hos barn som deltar i stödgruppsverksamhet ökar (Lindstein, 2001).

Idag finns det stödgrupper för barn till missbrukare, psykiskt sjuka, med förälder i fängelse och barn som bevittnat våld. Förhoppningsvis är detta en betydelsefull skyddsfaktor där samhället tar sitt ansvar, genom att erbjuda olika stödgrupper till de barn och unga som växer upp i utsatta levnadssituationer.

FIB – projektets handbok

Sannolikt är FIB-projektets barngruppsverksamhet för barn till föräldrar med en utvecklingsstörning unikt och det första i sitt slag i världen. De erfarenheter som har gjorts inom projektets ram visar på vikten av ett helhetsperspektiv. Handboken innehåller dels denna helhetssyn samt de olika förutsättningar som möjliggör stödgruppsverksamhet för denna målgrupp.

Tierp den 24 juni 2008, Familjecoach, Ann Nilsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
BAKGRUND	6
ÅTERKOMMANDE AKTIVITETER	13
Aktivitetsschema.....	13
Barnen berättar.....	13
Björnkorten	13
Dela med sig	13
Fikastunden	13
Frågelådan.....	13
Hemliga lådan	14
Hoppet – Stegen.....	14
Hämtning av barn.....	14
Ledarnas reflektioner:	14
Paus och fruktstund med fri lek	14
Strukturen.....	15
Teman och budskap	15
Umgångenregler	15
TERMINENS UPPTAKTSTRÄFF	16
SKOLBARNSPROGRAMMET HELA MÄNNISKAN HJULET	20
Gruppträff 1 Budskap: <i>Det finns hopp</i>	20
Gruppträff 2 Budskap: <i>Alla känslor är okey</i>	26
Gruppträff 3 Budskap: <i>Jag är värdefull</i>	30
Gruppträff 4 Budskap: <i>Min familj är okey</i>	33
Gruppträff 5 Budskap: <i>Alla är värdefulla</i>	37
Gruppträff 6 Budskap: <i>Jag är inte ansvarig för min familjs funktionshinder</i> 41	
Gruppträff 7 Budskap: <i>Jag har rätt att bestämma över mina försvar</i>	45
Gruppträff 8 Budskap: <i>Jag har egen kraft</i>	49

Gruppträff 9 Budskap: <i>Jag har ansvar för min vilja</i>	53
Gruppträff 10 Budskap: <i>Jag har rätt att säga nej</i>	58
Gruppträff 11 Budskap: <i>Jag har rätt att känna mig trygg</i>	62
Gruppträff 12 Budskap: <i>Jag har rätt att få stöd och att ha egna intressen</i>	66
Gruppträff 13 Budskap: <i>Det är okey att göra saker som känns bra för mig</i> ...	71
Gruppträff 14 Budskap: <i>Jag har egen kraft</i>	75
Gruppträff 15 Budskap: <i>Det finns hopp</i>	79
AFFIRMATIONER	82
ALTERNATIVPROGRAM	83
Exempel på alternativt program gruppträff 9 för yngre skolbarn.....	83
Exempel på alternativt program gruppträff 13 för yngre skolbarn.....	88
Exempel på ramprogram Fortsättningsklubben.....	92
Exempel på teman i Fortsättningsklubben	93
ARBETSBLAD	94
Arbetsblad 1: Varför jag är här	94
Arbetsblad 2:1 Familjen.....	95
Arbetsblad 2:2 Familjen.....	96
Arbetsblad 2:3 Familjen.....	97
Arbetsblad 3: Barns rättigheter	98
Arbetsblad 4: Barns rättigheter - Trygghet.....	99
Arbetsblad 5: Familj & Vänner - Stödet.....	100
Arbetsblad 6: Barns rättigheter - Mina intressen.....	101
Arbetsblad 7: Förståndet.....	102
DIKTER	103
Dikt 1: Förväntningar.....	103
Dikt 2:, du vet väl om att du är värdefull?.....	104
LEKAR	105
Ballonglek	105
Blindbock: Vem är det?	105
Charadlek: fritidsintressen	106
Djurleken – En namnlek	106
Fallskärmsleken	106

Gör si gör så.....	107
Ja och nej - linjen - Att ta ställning.....	107
Kasta groda 1	107
Kasta Groda 2	107
Kom alla mina kycklingar.....	107
Lika – olika leken.....	108
Rollspel	108
Trygghetsleken.....	110
REFERENSER	111
BILAGOR	112
Bilaga 1 Information till föräldrar vid rekrytering	112
Bilaga 2 Rekryteringsbroschyr.....	113
Bilaga 3 Anmälan till FIB – projektets skolbarnsprogram	115
Bilaga 4 Gruppledarnas utbildning	116
Bilaga 5 Reflektionsblankett över skolbarnsgruppen 7-12 år	117
Bilaga 6 Utvärderingsformulär	119

Bakgrund

Den viktigaste faktorn för att kunna lyckas med att få i gång stödgruppverksamhet för barn med föräldrar som har en utvecklingsstörning eller andra kognitiva svårigheter är att ha med ett familjeperspektiv. Andra viktiga faktorer att beakta är relationsskapande och samverkan.

Familjeperspektivet i rekryteringsarbetet

I rekryteringsarbetet är det viktigt att ha ett familjeperspektiv. Hela familjen, både föräldrar och barn måste erbjudas någon form av gruppaktivitet. Detta kan bidra till att den sociala isoleringen bryts och att nätverket utökas (Starke, 2007). Gruppverksamheten möjliggör därmed förhoppningsvis att hela familjens skyddsfaktorer ökar.

I Tierp började det hela med att föräldrarna bjöds in till en föräldragrupsverksamhet på Familjecentralen med teman de själva fick föreslå. Barnen togs om hand av pedagoger. Genom detta skapades goda relationer till föräldrarna och barnen, vilket gav förutsättningar för senare rekrytering till det särskilda skolbarnsprogrammet.

Familjerna bjuds in till föräldragruppträffar för familjer som vill ha stöd och där minst en förälder har ett funktionshinder som kan innebära en utvecklingsstörning eller andra kognitiva svårigheter. Funktionshindret kan innebära svårigheter med planering, struktur, minne, räkning, läsning eller skrivning.

Familjecentralen erbjuder en öppen generell verksamhet för alla barnfamiljer i Tierp genom Öppna förskolan och olika föräldrautbildningar som genomförs i lokalerna. Familjen bjuds därmed in till en "neutral" plats där de inte känner sig utpekade på något sätt. Lokalernas utformning är också viktig med många olika rum utrustade för skapande verksamhet, diskussioner, samtal och lek.

De festliga terminsavslutningarna är viktiga för framtida rekrytering till gruppverksamheterna då deltagarnas partners och umgängesbarn samt familjer som deltar sporadiskt i gruppverksamheterna och nya familjer bjuds in.

Relationsskapande

Att rekrytera till den riktade gruppverksamheten för FIB - familjer är en känslig process. Det måste finnas en relation och ett förtroende mellan den som rekryterar och deltagaren. Det är många olika yrkeskategorier som hjälper till med rekryteringen som kan ske stegvis. Förskolepersonal, lärare och distriktssköterskor m.fl. som har en relation till familjerna hjälper till med att försöka få dem att komma till Familjecentralen där familjecoachen finns. Familjecentralen utgör en viktig rekryteringsbas genom Öppna förskolan och de olika föräldrautbildningar som bedrivs där. Förutom familjecoachen och familjepedagogen i resursgruppen, så är det endast LSS-handläggare och psykolog på habiliteringen som direktrekryterar till gruppverksamheterna.

I föräldragrupsverksamheten arbetar ledarna sedan med föräldrarnas process så att de ska få möjligheter till någon form av förståelse om sitt funktionshinder. Först därefter kan rekryteringen till skolbarnsprogrammet påbörjas vilket är ytterligare en känslig process eftersom rekryteraren måste göra klart för föräldrarna att barnen bjuds in till en gruppverksamhet för barn till föräldrar med ett funktionshinder. Bilaga 1-3 visar det informationsmaterial som används vid rekryteringen till skolbarnsprogrammet. Materialet är anpassat för målgruppen och bör ges vid ett par informationsträffar.

Samverkan

Gruppverksamheterna som är resurskrävande möjliggörs genom att olika yrkeskategorier från kommun och landsting samverkar som gruppledare på familjecentralen. De olika yrkeskategorierna är familjepedagog, familjecoach, specialpedagog, fritidspedagog och förskollärare från kommunen, samt en specialpedagog från habiliteringen. Kompetens om funktionshinder och teckenkommunikation måste finnas hos både barn- och föräldragrupsledare. Gruppledarna är sju till antalet och har genomgått en utbildning som gruppledare i bl.a. handboken Hela Människan Hjulet och olika vidareutbildningar. (Se bilaga 4)

Handledning och reflektioner

En viktig förutsättning för gruppledarnas samverkan är den handledning som ges en gång per månad av Elisabeth Hagborg samt den muntliga och skriftliga reflektionen som leds av familjecoachen efter varje gruppträff. Gruppledarna reflekterar över sina egna insatser och över barnen. I och med detta kan gruppledarna direkt vidta åtgärder i programmet och vid fortsatta gruppträffar eller göra uppföljningar med föräldrar och/eller barnen i sina ordinarie arbeten. Verksamheten bygger på att det finns ett förtroende mellan gruppledarna och föräldrarna och därför är det viktigt att ha med den aspekten vid eventuella uppföljningar. (Se bilaga 5)

Gruppverksamheterna

I dag bedrivs det flera grupper samtidigt en eftermiddag i veckan på familjecentralen under ledning av en familjecoach. De olika grupperna är en föräldragrupp, en förskolegrupp för barn 1-6 år och Fortsättningsklubben för barn 7-12 år. När det finns underlag för det anordnas även en grupp för barn 7-12 år som får gå det särskilda skolbarnsprogrammet Hela Människan Hjulet.

FIB – projektets barngruppsverksamhet

Syftet med barngruppsverksamheten är att stärka barnens skyddsfaktorer.

Gruppträffarna för barnen i de olika grupperna följer ett pedagogiskt program. Det betyder att barnen får arbeta med olika teman genom aktiviteter som lek, rollspel, bild, sagor och samtal. Exempel på teman som tas upp i dessa tre grupper:

- Funktionshinder
- Känslor
- Min kropp och mina gränser
- Barns rättigheter

Introduktionen

Syftet med förskolegruppen är att den skall fungera som en introduktion inför skolbarnsgruppen. I denna grupp finns några fasta ramar som att det börjar med fri lek som följs av en frukt- och samtalsstund. Under denna samtalsstund finns det möjlighet för ledarna att ta upp något tema. Därefter följer pyssel, spel eller saga. Som avslutning leks en gemensam lek och det sjungs en avslutningssång. I förskolegruppen handlar verksamheten mycket om att följa barnen, ge struktur och förmedla trygghet och trivsel.

Fortsättningsklubben

Fortsättningsklubben följer ett särskilt ramprogram som finns beskrivet längre fram i handboken. Det innehåller inledning, lek/aktivitet utifrån dagens tema, paus och fruktstund med fri lek, frågor ur frågelådan, lika – olika leken samt en avslutningslek. Ledarna låter barnen repetera tidigare genomgångna teman från skolbarnsprogrammet. De lägger också in

nya teman som att barnen får lära sig att använda planeringskalendrar för egna aktiviteter. För att uppmuntra egna intressen får barnen också ta del av det lokala föreningslivet i Tierp. Här är det viktigt att barnen får en möjlighet att redan vid samlingen delas upp i mindre grupper utifrån ålder, intresse och utvecklingsnivå. Ledarna och barnen får här möjlighet att önska och planera nya teman tillsammans. Se mer information vid alternativprogram längre fram i handboken.

Deltagande

Hittills har 13 familjer med deltagande av 15 föräldrar, varav 3 par, en ensamstående pappa och 30 barn deltagit i gruppverksamheterna på familjecentralen.

Det särskilda skolbarnsprogrammet har genomförts två gånger med sammanlagt åtta barn, varav tre har varit pojkar och fem flickor. Av dessa barn har ungefär hälften egna funktionshinder. Tre ledare har haft en grupp på fyra barn i taget och det behövs för att kunna ge barnen den uppmärksamhet och bekräftelse de behöver. Genom den höga grundbemanningen går det att klara en frånvaro från en gruppledare. En ledare kan också behöva följa de barn som har ett eget funktionshinder. Programmet kan behöva anpassas ytterligare till de barnen med egna aktivitetsscheman, belöningsystem m.m. Tack vare den höga grundbemanningen och anpassningen av programmet har även barnen med egna funktionshinder kunnat fullfölja hela skolbarnsprogrammet.

I den första gruppen var barnen 8-10 år och i den andra gruppen var barnen 6-7 år. Skolbarnsprogrammet till den andra gruppen med yngre skolbarn krävde ytterligare anpassning. Det finns beskrivet längre fram i handboken vid alternativprogram för yngre skolbarn.

Utvärdering

För att vänja barnen vid ”verktygen” får de arbeta med björnkort som uttrycker känslor och Hoppet – stegen som tagits fram för att mäta hoppfullhet. Detta beskrivs längre fram i handboken. Inom programmet har en barnenkät tagits fram som ger feedback på den egna stödgruppsverksamheten. (Se bilaga 6)

Forskning

En särskild forskningsrapport håller på att tas fram av forskaren Karin Jöreskog, Uppsala Universitet, som följer gruppverksamheten i Tierp. Rapporten kommer att publiceras 2009. KASAM-frågorna förutom frågan om hoppfullhet har överlåtits åt forskaren att följa upp.

Grunderna för skolbarnsprogrammet

Materialet i handboken utgår ifrån

1. Individens känsla av sammanhang (Antonovsky, 2005).
2. Information om funktionshinder (www.lul.se/funktionshinder/infoteket).
3. Barnkonventionen om barns rättigheter (Rädda barnen, 2007).
4. Hela Människan Hjulet (Hagborg & Jonsson, 2006).
5. Anpassning av programmet för barn med egna funktionshinder som t.ex. utvecklingsstörning eller kognitiva svårigheter (Feldman, 2005 och Knight & Veldman, 2005).

KASAM

Antonovsky's forskning om KASAM som utgår från ett salutogent perspektiv har varit en viktig ledstjärna i arbetet med att ta fram materialet till skolbarnsprogrammet. Inom den

salutogena teorin ligger tonvikten vid det som fungerar och motverkar problem (Iwarsson, 2008). Antonovsky lyfter fram betydelsen av individens KASAM, känsla av sammanhang. Individens KASAM har betydelse för hur individen hanterar de påfrestningar som tillhör livet. Det finns tre övergripande begrepp i KASAM: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Dessa tre komponenter utvecklas som ett resultat av samspelet mellan individen och hennes omgivning. En grundtanke i KASAM är också att det rör sig om en genomgripande, men samtidigt dynamisk tillit, en tillit till den egna förmågan, den egna kraften (Lindstein, 2001).

Sammanhang

Arbetet med barnens känsla av sammanhang sker genom att ge dem kunskap om funktionshinder och om barns rättigheter. Tyngdpunkten i informationen om funktionshinder ligger i att öka barnens förståelse om hur förälders funktionshinder kan påverka familjen och att de har rätt att vara barn. Genom frågelådan och i samtal får barnen en möjlighet att själva ta upp egna frågor och funderingar. I barngrupperna finns det barn som är normalbegåvade med föräldrar och syskon som har en utvecklingsstörning. Frågelådan och samtalen har visat sig vara mycket viktiga för de normalbegåvade barnen.

I barngrupperna finns det också barn med egna funktionshinder. En viktig skyddsfaktor för barn med ett funktionshinder är att få kunskap om sig själv, att ställa frågor och att vara delaktig (Renlund, 2008).

Det ovan beskrivna skall förhoppningsvis öka barnens tillit till den egna förmågan genom att ge dem tillfälle att utveckla begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Barns rättigheter

Ett övergripande tema är barns rättigheter där barnen får lära sig att de har rätt att vara barn, att vara trygga, att säga nej och att sätta gränser, samt vad de kan göra för att få hjälp. Likaså att alla barn är lika värdefulla och har samma rättigheter oavsett om de själva eller föräldern har ett funktionshinder.

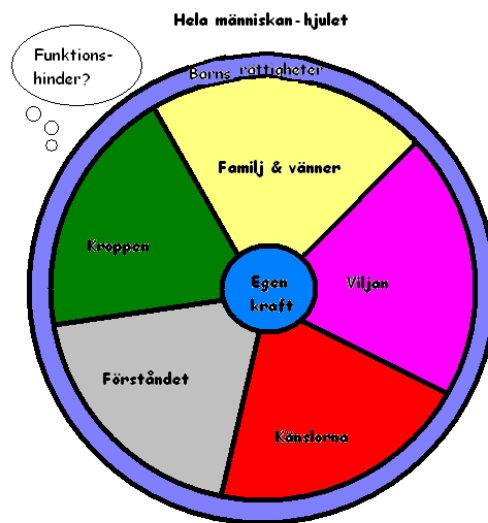
Hela Människan Hjulet

Genom Hela Människan Hjulet åskådliggörs våra olika behovs innebörd, betydelse och samspel. Vilket i sin tur har betydelse för individens egen förmåga att påverka den egna kraften. Hjulet visar också på det viktiga samspelet med omgivningen och dess påverkan på individen, som bidrar till att skapa mening i livet (Ribbing, 2005).

Arbetsmodellen Hela Människan Hjulet bygger bl.a. på en handbok i livskunskapsfrågor "Hela Människan Hjulet", utarbetad av Hagborg och Jonsson (2006). Detta livskunskapsprogram används som helhet eller i delar i en mängd sammanhang i t.ex. skolor. Källan till detta material kommer från Wegscheiders, "All Person Wheel" (1989). Utifrån bl.a. denna inspirationskälla och andra stödgruppshandböcker har handbokens "Hela Människan Hjul" utvecklats.

Pedagogiska verktyget

Hela Människan Hjulet är det pedagogiska verktyg och den "röda tråd" som väver ihop de tidigare beskrivna grunderna i skolbarnsprogrammet.

Det skyddande däckat är Lila = Barns rättigheter, Den egna förmågan är Blått = Egen kraft, Rött = känslor, Grått = Förståndet, Grönt = kroppen, Gult = Familj & Vänner och Cerise = Viljan.

Anpassning av programmet

Den kanadensiske forskaren Feldmans forskning (2005) om generalisering vid tillämpning av kunskaper och effektiva metoder för föräldrar som tillhör målgruppen har även inspirerat det pedagogiska upplägget för skolbarnsprogrammet. Med generalisering menas att få en kunskap och sedan kunna tillämpa den i nya situationer. Personer med utvecklingsstörning kan ha svårigheter med att generalisera kunskaper. Lösningen för dem kan innebära att få många olika stimuli och att de får instruktioner att generalisera, samt att träna på att generalisera och att ge många överförbara exempel. För att t.ex. lära dem att tillämpa kunskapen i nya situationer, så behöver de träna på minst två liknande situationer. Feldman tar också upp vikten av repetitionen och olika påminnare för att kunna behålla förvärvade kunskaper. Ett exempel på hur barnen får träna på att generalisera kunskaper är rollspelen, där de får tillämpa kunskaperna vid flera liknande situationer.

”Visual Strategies” (Knight & Veldman, 2005), har varit användbart när det gäller belöningscheman och förstärkning med bilder.

Användningen av Tejping vid Stödetövningen är ett bra exempel på förtydligande. Vid Tejping används små trädockor som ska föreställa ledarna, barnen själva, andra vuxna och barn i barnets nätverk. Det hela kan kompletteras med leksaksdjur, leksakshus och leksaksmöbler som representerar djur och byggnader. Information om Tejping finns att läsa hos Soltvedt (2005).

Viktiga aspekter

Som en avslutning och sammanfattning av grunderna för skolbarnsprogrammet är det intressant att nämna en nyligen publicerad bok av Ivarsson (2008). Där författaren utifrån ett salutogent perspektiv tar upp några viktiga aspekter i samtal med barn och ungdomar. Han utgår ifrån Antonovskys teorier om KASAM och att dessa är användbara i samtal med barn.

Barnen behöver känna KASAM i sina känslor, i sina närmaste relationer i sin huvudsakliga sysselsättning och i existentiella teman. Han säger också att vuxna i samtalets form kan hjälpa barnen när de berättar och har funderingar. Vidare nämner han att KASAM inte är statisk utan går att förändra. Som exempel tar han upp Coping som handlar om olika strategier för att handskas med tillvaron. Barns copingstrategier kan vara att söka stöd från föräldrar, vänner eller någon vuxen de möter på fritiden. I stort sett överensstämmer de aspekter Iwarsson tar upp med slutsatserna i handboken för skolbarnsprogrammet, som dock omfattar några ytterligare dimensioner. Vid användandet av denna handbok kan förhoppningsvis dessa aspekter hjälpa till att tydliggöra strukturen i skolbarnsprogrammet Hela Människan Hjulet.

Iwarssons aspekter på vad som utmärker en hjälpande och utvecklande struktur är att den skall:

- Möjliggöra berättande
- Bidra till struktur
- Normalisera
- Informera
- Bekräfta
- Se barnets resurser och möjligheter
- Se resurser och möjligheter i barnets närhet
- Handla
- Avlasta och härbärgera
- Skapa gränser och ramar
- Förmedla hopp

Handbokens tillägg är:

- Repetition
- Förtydligande genom bilder för att förstärka och anpassa materialet till barnen med egna funktionshinder (enligt inspiration från Feldman, 2005 och Knight & Veldman, 2005).

Denna handbok har visat sig ha bärkraft och fungerat oavsett barnens utvecklingsnivå. För att tillgodose barnens känsla av sammanhang som förståelse, hanterbarhet och mening har handboken utformats och utprovats och fått sin struktur och form utifrån vad målgruppen barn behöver.

Återkommande aktiviteter

Aktivitetsschema

Ungefär hälften av barnen som deltar i programmet har egna funktionshinder. De olika aktiviteterna förtydligas därför med bilder och ett aktivitetsschema.

Bilder på dagens aktiviteter sitter i tidsföljd på ett planeringsblad. Det får inte vara för många bilder. T.ex. så kan en bild visa aktiviteten samling och stå för alla aktiviteter som ingår i den. En bild kan t.ex. visa aktiviteten tema. Då står den bilden för alla aktiviteter som lek, klippa, klistra m.m. som ingår i temat. Huvudsaken är att schemat visar strukturen som början, paus och avslutning med de viktigaste aktiviteterna. En ledare går igenom schemat med barnen. En del av barnen med funktionshinder kan behöva personliga scheman som gåtts igenom innan gruppträffen börjar.

Barnen berättar

Barnen får en möjlighet att berätta lite kort om vad de vill innan gruppträffen börjar. De får här en möjlighet att i berättelsens form lämna ifrån sig både positiva och negativa saker.

Björnkorten

Ledaren tar fram björnkorten och säger att alla får ta varsitt kort. Ledaren tar ett kort och berättar sedan vilken känsla det valda kortet förmedlar och varför ledaren tog det kortet. Ledaren säger till barnen att om de vill kan de göra på samma sätt. Säger också att det är okey att bara visa kortet. Därefter berättar/visar både ledare och barn sina björnkort.

Dela med sig

De olika teman och budskap som tas upp vid gruppträffarna väcker olika tankar och känslor hos barnen. Varje gruppträff avslutas med att ledarna frågar barnen vad som varit roligt idag. Barnen får i och med detta en möjlighet att uttrycka en tanke och en känsla, vilka de sedan bär med sig då de går från gruppen.

Alla samlas i en ring. Ledaren frågar vad som har varit roligt idag. En ledare svarar t.ex. ”det har varit roligt att träffa er barn idag.” Sedan frågar ledaren var och en i ringen och låter turen gå runt.

Fikastunden

Syftet med den gemensamma fikastunden för barn, föräldrar och ledare är att de ska känna sig välkomna och få en möjlighet att ”landa” innan gruppverksamheten startar. De får också ta del av ett nyttigt förstärkt mellanmål.

Frågelådan

Ledarna förbereder några frågor till frågelådan som anknyter till temat och budskapet. Genom frågorna kan ledarna också checka av hur barnen uppfattar olika teman och budskap. Ledarna påminner barnen i början på varje gruppträff om att de kommer att få en möjlighet att skriva frågor till frågelådan. När barnen skriver ned frågorna till frågelådan uppmuntras de av ledaren att skriva frågor utifrån det aktuella temat och budskapet. De får också veta att de får skriva vad de vill och att de får vara anonyma. De barn som behöver det får hjälp av ledarna. En del skriver och en del ritar bilder, andra vill att ledaren skriver åt dem.

Här är det bra om barnen sitter en bit ifrån varandra. En del barn blir störda av att andra ser vad de skriver. Den som blir klar får ta en paus och gå ut från rummet. Innan ledarna lämnar rummet tittar de igenom frågorna så att de kan förbereda svaren.

När frågorna går igenom får barnen tillgång till papper och färgpennor. Det gör att de har lättare att sitta still den stund det tar att gå igenom frågorna.

Ledaren tar upp frågorna ur frågelådan och läser upp dem eller beskriver vad bilderna ser ut att föreställa. Barnen får försöka svara på frågorna. Om det behövs hjälper ledarna till att förtydliga eller att svara på frågor.

Hemliga lådan

Hemliga lådan är en låda med lock på där barnen anonymt kan lägga i arbetsblad och dikter. Lådan är märkt med ett frågetecken.

Hoppet – Stegen

En ledare introducerar ett värderingsinstrument som används till att mäta hoppfullhet.

Hoppet – stegen är en pappersstege med numrerade steg från 1- 6. På den sitter det sex olika björnkort som uttrycker olika känslor från 1= hopplöshet till 6 = hoppfullhet.

Ledaren börjar med att ta fram sex olika björnkort som uttrycker olika känslor från hopp till hopplöshet. Barnen får träna på att uttrycka vad de olika bilderna står för genom att en ledare tar ett kort i taget och barnen får berätta vad bilden uttrycker för känsla. Barnen får träna på att använda korten genom att svara på vad de tycker om olika saker som att bada, äta godis m.m. Sedan frågar ledaren barnen hur de tycker att deras lov har varit. De får visa det med hjälp av ett björnkort. Därefter tar ledaren fram en pappersstege som ligger på golvet. De olika stegen är markerade från 1- 6. På varje steg finns de olika björnkorten som barnen precis gått igenom. Ledaren ber barnen en och en att visa hur de tycker att deras lov varit genom att ställa sig på ett av de olika stegen. Därefter beskriver en ledare ett år bakåt i tiden genom att t.ex. säga ” nu håller sommaren på att ta slut och det är höst, före sommaren så var det vår, före våren var det vinter, före vintern var det höst, före det var det också sommar. Men det var för ett år sedan. Kan du berätta hur du tyckte att din förra sommar var genom att ställa dig på något av de olika stegen”?

Slutligen så beskriver en ledare ett år framåt i tiden genom att säga ” efter hösten kommer vintern, därefter kommer våren och en ny sommar igen. Kan du berätta hur du tror att din nästa sommar om ett år kommer att bli genom att ställa dig på något av de olika stegen”?

Hoppet – stegen finns sedan med vid varje gruppträff och används en gång vid lämpligt tillfälle under gruppträffen. Dels för att lära barnen att värdera olika aktiviteter men också som en rörelseaktivitet. Ledaren ber barnen en och en att visa vad de tycker om en aktivitet genom att be dem ställa sig på ett av de olika stegen.

Hämtning av barn

En del barn blir hämtade av ledarna för att över huvudtaget kunna komma till träffarna. En del av barnen får också hjälp med läsläsning.

Ledarnas reflektioner:

Efter varje gruppträff reflekterar och utvärderar gruppledarna både muntligt och skriftligt över sina egna insatser och över barnen. I och med detta kan gruppledarna direkt vidta åtgärder i programmet och vid fortsatta gruppträffar eller göra uppföljningar med föräldrar och/eller barnen i sina ordinarie arbeten.

Paus och fruktstund med fri lek

Den här stunden är avsedd för en paus med fruktstund och fri lek. Barnen använder ofta tiden till att bearbeta de olika teman och budskap som de arbetat med. De vill oftast ha ledarna med i olika lekar som de får styra. En ledare följer med barnen ut ur arbetsrummet. De andra

ledarna har en möjlighet att förbereda någon aktivitet som frågelådan innan de ansluter till de andra.

Strukturen

Programträffarna har en fast struktur med korta intensiva pass och mycket repetition. Det är särskilt viktigt för barnen med egna funktionshinder.

En kort teoridel varvas med praktiska övningar och lek. Bilder används som förstärkare.

Ledarna har ansvar för varsin del varje gång i programmet. Det förstärker strukturen och ökar tryggheten för barnen.

Teman och budskap

Olika teman och budskap skrivs ned på stora blädderblockspapper och sätts upp i rummet.

Umgängesregler

Barnen får föreslå vilka umgängesregler som ska gälla vid gruppträffarna. En ledare föreslår regeln om rätten att stå över. Med rätten att stå över menas att allting från lek, aktivitet och prat är frivilligt och att barnen därför har rätt att avstå. Tillsammans kommer gruppen fram till umgängesreglerna. De skrivs ned på blädderblock. De skall finnas med vid varje gruppträff och kan kompletteras vid behov. Reglerna behöver förtydligas med bilder så att barnen med funktionshinder också förstår dem.

Vid aktiviteten gruppen tar fram umgängesregler har den vanligen förekommande regeln i andra stödgruppssammanhang, som är regeln om tystnadsplikt, valts bort. Med tystnadsplikt menas att ledarna brukar säga ”det som sägs i gruppen skall stanna där”. Denna regel har valts bort för att inte begränsa möjligheten för barnen att prata med sina föräldrar eller andra vuxna om saker de funderar över. Det viktigaste är att lära barnen att berätta eftersom forskningen visar att barn som tillhör denna målgrupp har en ökad risk för att utsättas för kränkningar och övergrepp (Starke, 2007). Sedan när barnen går i Fortsättningsklubben efter genomgången skolbarnsprogram finns det med som en umgängesregel att inte berätta för andra vad kompiserna berättar i gruppen. Det följs också upp med temat bra och dåliga hemligheter

Terminens upptaktsträff

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.30 **Aktivitet:** Samling i ring
Lek: Kasta groda
Aktivitetsschemat
- 15.30 – 15.40 **Aktivitet:** Göra fruktsallad
Alla ledare delar upp barnen mellan sig
- 15.40 – 15.55 **Aktivitet:** Introduktion av björnkort
och Hoppet – stegen
- 15.55 – 16.10 **Lek:** Kom alla mina kycklingar
- 16.10 – 16.20 **Aktivitet:** Äta fruktsallad
- 16.20 – 16.30 **Aktivitet:** Fri lek i alla rum
Ledarna delar upp sig i de olika rummen
- 16.30 – 16.40 **Aktivitet:** Samling med information om
fortsättningens gruppindelning med förskolegrupp,
skolbarnsgrupp och Fortsättningsklubben.
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Lek - Flätan

Upplägg

Tema: *Information*

Upptaktsträff

Budskap: *Det finns hopp*

Syfte:

- Att få barnen att känna sig välkomna
- Att barnen genom gemenskap med andra barn ska inges hopp
- Att barnen ska ha roligt tillsammans
- Att ge barnen information om de olika barngrupperna
- Att introducera ett värderingsinstrument
- Att lära barnen att uttrycka olika känslor
- Att försöka lära barnen att tänka i tidsperspektiv
- Att försöka mäta barnens hoppfullhet
-

Speciellt att tänka på:

Föräldrarnas funktionshinder kan innebära svårigheter att uppfatta och att ta emot information. Därför är upptaktsträffen viktig vid terminsstarten då barnen får information av gruppledarna om vad som sedan kommer att hända under terminen. Föräldrarna har en egen informations- och upptaktsträff.

Material:

Aktivitetsschema, en tyggroda, olika frukter, knivar, skålar, skärbrädor, tallrikar, bestick, björnkort, papper, sax, lim, färgkriter, tuschpennor, glitter, pussel, spel, böcker leksaker, aktivitetsschema, och Hoppet – stegen. Aktivitetsschema är ett planeringsblad med bilder på gruppträffens olika aktiviteter. De sitter i tidsföljd och skall inte vara för många. Hoppet – stegen är en pappersstege med numrerade steg från 1- 6. På den sitter det sex olika björnkort som uttrycker olika känslor från 1= hopplöshet till 6 = hoppfullhet

15.20 **Aktivitet:** Samling

Lek: Kasta groda. Ledarna och barnen sätter sig i en ring på golvet. En ledare hälsar alla välkomna. Sedan presenterar sig alla genom denna lek. Ledaren börjar genom att kasta en tyggroda till en annan ledare och säger ”jag heter Britta vad heter du”? Ledaren svarar då ”jag heter Gun”. Ledaren kastar grodan till ett barn och säger samtidigt ”vad heter du”? Sedan kastas grodan runt tills alla fått berätta vad de heter.

Aktivitet: Genomgång av dagens aktivitetsschema

Bilder på dagens aktiviteter sitter i tidsföljd på ett planeringsblad. Det får inte vara för många bilder. T.ex. så kan en bild visa aktiviteten samling och stå för alla aktiviteter som ingår i den. En bild kan t.ex. visa aktiviteten tema. Då står den bilden för alla aktiviteter som lek, klippa, klistra m.m. som ingår i temat. Huvudsaken är att schemat visar strukturen som början, pausen och avslutningen

med de viktigaste aktiviteterna. En ledare går igenom schemat med barnen. En del av barnen med funktionshinder kan behöva personliga scheman som gåtts igenom innan gruppträffen börjar.

Aktivitet: Göra fruktsallad. Ledarna delar upp barnen mellan sig och alla hjälps åt att göra en fruktsallad, duka m.m.

Aktivitet: Introduktion av björnkort och Hoppet – stegen

En ledare introducerar ett värderingsinstrument som används till att mäta hoppfullhet. Ledaren börjar med att ta fram sex olika björnkort som uttrycker olika känslor från hopp till hopplöshet. Barnen får träna på att uttrycka vad de olika bilderna står för genom att en ledare tar ett kort i taget och barnen får berätta vad bilden uttrycker för känsla. Barnen får träna på att använda korten genom att svara på vad de tycker om olika saker som att bada, äta godis m.m. Sedan frågar ledaren barnen hur de tycker att deras lov har varit. De får visa det med hjälp av ett björnkort. Därefter tar ledaren fram en pappersstege som ligger på golvet. De olika stegen är markerade från 1- 6. På varje steg finns de olika björnkorten som barnen precis gått igenom. Ledaren ber barnen en och en att visa hur de tycker att deras lov varit genom att ställa sig på ett av de olika stegen. Därefter beskriver en ledare ett år bakåt i tiden genom att t.ex. säga ” nu håller sommaren på att ta slut och det är höst, före sommaren så var det vår, före våren var det vinter, före vintern var det höst, före det var det också sommar. Men det var för ett år sedan. Kan du berätta hur du tyckte att din förra sommar var genom att ställa dig på något av de olika stegen?” Slutligen så beskriver en ledare ett år framåt i tiden genom att säga ” efter hösten kommer vintern, därefter kommer våren och en ny sommar igen. Kan du berätta hur du tror att din nästa sommar om ett år kommer att bli genom att ställa dig på något av de olika stegen”?

Lek: Kom alla mina kycklingar

Den här leken kräver utrymme och barnen får en möjlighet att röra på sig. Alla ställer sig upp och sprider ut sig över golvet. En ledare agerar räv och ställer sig framför barnen en annan ledare agerar hönsamma och ställer sig på andra sidan om gruppen. Barnen och de andra ledarna agerar kycklingar. Hönsamma ropar ”kom alla mina kycklingar”. De andra svarar ” vi törs inte för räven”. Hönsamma ropar ”kom ändå.” Kycklingarna försöker springa över till hönsamma. Räven försöker att ta så många som möjligt. De tagna kycklingarna stannar hos räven och hjälper till att fånga de andra nästa gång de springer över. Hönsamma byter sida varje gång och leken pågår tills det endast finns en kyckling kvar.

Aktivitet: Äta fruktsallad tillsammans.

Aktivitet: Fri lek som t.ex. att måla, pyssla, läsa och leka i olika rum där ledare finns. Barnen får välja vad de vill göra och till vilket rum de vill gå.

Aktivitet: Samling med information.

En ledare informerar barnen om att fortsättningsvis kommer de att delas in i olika grupper, som kan vara en skolbarnsgrupp, en förskolegrupp och en Fortsättningsklubb. Vidare informeras barnen om vilka olika grupper de kommer att tillhöra, vilka ledarna är och vilken lokal eller i vilka rum de kommer att vistas i. Barnen får möjlighet att ställa frågor.

16.40 – 16.50 **Avslutning:** Lek: Flätan med personligt hejdå!

Ledaren ber barnen ställa sig i en ring och hålla varandra i händerna. Ledaren säger ”nu ska vi fläta en riktig fläta. Vem ska vi fläta i flätan in”? Sedan säger hon ett namn på en ledare ”Elisabeth”. Då skall Elisabeth korsa armarna genom att lägga höger arm över den vänstra armen och sedan ta tag i de andras händer i ringen igen. Sedan upprepas ramsan ” nu ska vi fläta en riktig fläta. Vem ska vi fläta i flätan in”? Då säger Elisabeth ett namn på ett barn osv. tills allas armar är korsade i ringen. Då säger ledaren ”nu har vi flätat en riktig fläta nu ska vi fläta den flätan ut”. Då skall alla vända sig utåt i ringen utan att släppa taget om varandras händer. Det gör de genom att föra armarna framåt – bakåt över huvudet samtidigt som de vänder sig om. Det hela avslutas med att alla säger hejdå och sedan släpper varandras händer.

Skolbarnsprogrammet Hela Människan Hjulet

Gruppträff 1

- 15.00 – 15.20 **Gemensam fikastund**
- 15.20 – 15.30 **Välkomnande**
- Presentation:** Ledarna och barnen presenterar sig
- Namnlek:** Djurleken
- Aktivitetsschemat**
Aktivitet: Björnkorten
- 15.30 – 15.40 **Aktivitet:** Presentation av skolbarnsprogrammet,
Hela Människan Hjulet och rummen för olika aktiviteter
Tema: *Gruppstart*
Budskap: *Det finns hopp*
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitet: Presentation av frågelådan
Aktivitet: Fotografering
- 15.40 – 15.50 **Lek:** Fallskärmsleken
- 15.50 – 16.05 **Aktivitet:** Ta fram umgängesregler
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.30 **Arbetsblad 1:** Alla berättar om varför de är här
Dikt 1: Förväntningar
- 16.30 – 16.35 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Kasta groda
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Gruppstart*

Gruppträff 1

Budskap: *Det finns hopp*

Syfte:

- Att få barnen att känna sig välkomna
- Att förmedla att det finns hopp
- Att barnen genom att träffa varandra ser och förstår att de inte är ensamma i sin situation och kan känna att de har något gemensamt
- Att ge barnen information om vad som kommer att hända i skolbarnsprogrammet
- Att försöka få fram barnens förväntningar inför deltagande i skolbarnsgruppen
- Att försöka ge barnen positiva förväntningar inför gruppträffarna
- Att barnen får lära sig tala om och att uttrycka känslor
- Att genom en samarbetsövning visa att alla är viktiga i gruppen
- Att som avslutning ge barnen en möjlighet att uttrycka en tanke och en känsla, vilken de sedan bär med sig då de går från gruppen

Speciellt att tänka på:

Ledarna förbereder sina diktblad. De kan skriva ned positiva förväntningar som ”det ska bli kul att få lära känna nya vänner eller hoppas kunna göra roliga saker tillsammans med andra”.

Vid aktiviteten gruppen tar fram umgängesregler har den vanliga förekommande regeln i andra stödgruppssammanhang, som är regeln om tystnadsplikt, valts bort. Med tystnadsplikt menas att ledarna brukar säga att ”det som sägs i gruppen skall stanna där”. Denna regel har valts bort för att inte begränsa möjligheten för barnen att prata med sina föräldrar eller andra vuxna om saker de funderar över. Det viktigaste är att lära barnen att berätta eftersom forskningen visar att barn som tillhör denna målgrupp har en ökad risk för att utsättas för kränkningar och övergrepp (Starke, 2007). Sedan när barnen går i Fortsättningsklubben efter genomgången skolbarnsprogram finns det med som en umgängesregel att inte berätta för andra vad kompiserna berättar i gruppen. Det följs också upp med temat bra och dåliga hemligheter

Material:

Aktivitetsschemat, blädderblock med penna, namnlappar, färgpennor, papper, frågelådan, diktblad 1, arbetsblad 1, ett stort Hela Människan Hjul i kartong, ”fallskärm”, mjuk boll och digitalkamera. Små bilder på djur med både text och bild, björnkort som uttrycker känslor, hemliga lådan (hemliga lådan är en låda med lock på där barnen anonymt kan lägga i sina arbetsblad och dikter. Lådan är märkt med ett frågetecken), en tyggroda och Hela Människan Hjulet pärmar. På

framsidan av pärmen har barnen sitt namn och en bild av hjulet. I mitten på hjulet ska de kunna sätta in en bild på sig själv. Registerbladen ska ha kartongblad med flikar som barnen kan måla med olika färger: en för varje del av hjulet: blå = egen kraft, grön = kroppen, grå = förståndet, röd = känslor, cerise = viljan, gul = familj & vänner, samt lila = barns rättigheter.

15.20 – 15.40 **Välkomnande**

Gruppledarna presenterar sig

Ledarna presenterar sig kort med namn, ålder, familj, och intressen. Berättar om eventuell egen erfarenhet av förälder med ett funktionshinder.

Barnens presentation

En ledare berättar för barnen att de kan säga vad de heter, vad de tycker om att göra eller leka med.

Genomgång av dagens aktivitetsschema

Introducera djurleken

Ledaren tar fram en påse med olika djurbilder. Ledaren säger ”jag heter Gitt och väljer en bild på en groda. Groda börjar på bokstaven g som i Gitt”. Ledaren säger till barnen och de andra ledarna att de får välja en djurbild. Om de vill kan de välja en djurbild som börjar på samma bokstav som sitt namn. De barn som behöver hjälp får det. När alla valt en djur bild så säger ledaren ”nu ska vi leka en namnlek”. Ledaren visar sin djurbild och säger ”hej, jag heter Gitt Groda”. Gruppen svarar med att säga ”hej, Gitt Groda”. En annan ledare visar sin djurbild och säger ”hej, jag heter Sara Snigel”. Gruppen svarar med att säga ”hej, Sara Snigel”. Alla i gruppen presenterar sig på detta sätt för varandra.

Introducera björnkorten

Ledaren tar fram ett björnkort och säger att alla får ta varsitt. Ledaren berättar sedan vilken känsla det valda kortet förmedlar och varför ledaren tog det kortet. Ledaren säger till barnen att om de vill kan de göra på samma sätt. Säger också att det är okey att bara visa kortet. Därefter berättar/visar både ledare och barn sina björnkort.

Presentation av skolbarnsprogrammet och Hela Människan Hjulet

När: T.ex. vi träffas 15 ggr, på tisdagseftermiddagar mellan klockan 14.50 – 16.50 på Familjecentralen. Vi har en gemensam avslutning för hela familjen vid den sista gruppträffen.

Vad: Vi kommer att arbeta med Hela människan hjulet, dess olika delar, med olika teman och budskap. Här visar en ledare Hela människan hjulet.

Hur: Vi kommer att leka, prata, klippa, klistra, leka rollekar, lyssna på sagor, berättelser, samt ha en paus och fruktstund tillsammans.

Presentation av rummen för de olika aktiviteterna

Det är viktigt för barnen med egna funktionshinder att få hjälp med en tydlig struktur på arbete och paus genom de olika rummen. Här går ledaren igenom de olika rummen och berättar för barnen om rummens olika syften. Ledaren kan t.ex. berätta att ” här i ateljén kommer vi att arbeta så det är vårt arbetsrum”. Sedan går alla tillsammans ut till paus/lekrummet. Ledaren säger ”i detta rum kommer vi att ha pauser, äta frukt och leka”.

Budskap: *Det finns hopp*

En ledare visar dagens budskap som står skrivet på blädderblocket. Ledaren säger ”vi vill förmedla till er att det finns hopp. Ni är inte ensamma”.

Gemensamt: Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. Detta kan innebära olika svårigheter för föräldern som att komma ihåg saker, hjälpa till med läxor och liknande.

Aktivitet: Frågelådan presenteras. Ledaren berättar ”i den här lådan kommer ni att anonymt få lägga i lappar med frågor som ni funderar över”.

Aktivitet: Barnen får sina pärmar, barn och ledare fotograferas. En ledare förklarar att bilderna kommer att sättas in i hjulet på pärmar och i det stora kartonghjulet. Fotograferingen kan fortsätta under paus och fruktstunden.

Lek: Fallskrämsleken

Denna lek kräver utrymme och barnen får en möjlighet att röra på sig. Samtidigt lär de känna varandra, övar på namnen och tränar på att samarbeta. Alla ställer sig upp och håller upp fallskrämen/tyget och en mjuk boll läggs på den. Bollen går först till en ledare som sedan bestämmer vem bollen ska rullas till. Ledaren säger ”nu rullar vi bollen till Maj”. Sedan hjälps alla åt så bollen rullar på fallskrämen till den personen. Allt eftersom får alla deltagare turen. Som avslutning tar ledaren bort bollen och barnen får lägga sig ned på golvet. Ledarna för skärmen uppåt och nedåt några gånger ovanför barnen och sedan släpper de den upp i luften. Den singlar sedan ner mot de liggande barnen.

Aktivitet: Gruppen tar fram umgängesregler

Barnen får föreslå vilka umgängesregler som ska gälla vid gruppträffarna. En ledare föreslår regeln om rätten att stå över. Med rätten att stå över menas att allting från lek, aktivitet och prat är frivilligt och att barnen därför har rätt att avstå. Tillsammans kommer gruppen fram till umgängesreglerna. De skrivs på

bladderblock. De skall finnas med vid varje gruppträff och kan kompletteras vid behov. Reglerna behöver förtydligas med bilder så att barnen med funktionshinder också förstår dem.

16.05 – 16.20 **Paus och fruktstund**

En ledare tar med barnen ut till paus- och lekrummet där barnen först får sitta ned vid ett bord och äta frukt. Sedan blir det fri lek för den som vill det.

Dikt 1: Förväntningar

Ledaren säger till barnen ”när du börjar någonting nytt som den här gruppverksamheten så kan du hoppas på någonting. Skriv ned eller rita vad du hoppas på. Ni behöver inte skriva era namn på lappen”. De barn som behöver det får hjälp med att skriva. Lapparna läggs i hemliga lådan. Ledarna har förberett sina diktblad. En ledare tar upp lapparna ur lådan och läser upp eller beskriver allas bidrag.

Arbetsblad 1: Varför jag är här

Jag är här i gruppen därför att.....

Ledaren säger till barnen ”ni kan rita eller skriva ned varför ni kommit till gruppen. Ni behöver inte skriva era namn på lappen”. De barn som behöver det får hjälp med att skriva. Lapparna läggs i hemliga lådan. En ledare tar upp lapparna ur lådan och läser upp eller beskriver allas bidrag.

Lek: Lika – olika utifrån dagens tema och budskap

Ledaren berättar för barnen att vi människor många gånger är mer lika varandra än vi vet om och det skall denna lek visa oss. Ledaren säger ”om du känner igen dig i det jag säger så ställer du dig upp”.

Alla somställer sig upp!

Tycker om glass

Tycker om spenat

Kände sig lite pirrig att gå hit idag

Tycker om att bada

Tycker om katter

Lek: Kasta groda

Aktivitet: Dela med sig

De olika teman och budskap som tas upp vid gruppträffarna väcker olika tankar och känslor hos barnen. Varje gruppträff avslutas med att ledarna frågar barnen vad som varit roligt idag. Barnen får i och med detta en möjlighet att uttrycka en tanke och en känsla, vilka de sedan bär med sig då de går från gruppen.

Alla samlas i en ring. Ledaren frågar vad som har varit roligt idag. En ledare svarar t.ex. ”det har varit roligt att träffa er barn idag”. Sedan frågar ledaren var och en i ringen och låter turen gå runt.

16.45 – 16.50

Avslutning: Lek - Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 2

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Förälderns funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Känslor*
Budskap: *Alla känslor är okey*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 15.50 **Lek:** Ballongleken
Alla blåser upp en ballong som sedan ”pangas”.
- Aktivitet:** Berätta om barnkonventionen och barns rättigheter.
- Aktivitet:** Smilesbilder. Alla tar en bild och visar en känsla, vi andra gissar
- 15.50 - 16.00 **Aktivitet:** Collageövning – Känslordelen i Hela Människan Hjulet
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.35 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Lika olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Känslor*

Gruppträff 2

Budskap: *Alla känslor är okey*

Syfte:

- Att barnen får kunskap om att barnkonventionen finns och vad den innehåller
- Att barnen blir medvetna om att det är okey att avstå och att säga nej
- Att barnen får kunskap om att de kan få hjälp om de behöver det
- Att barnen ska få kunskap om vikten av att uttrycka känslor
- Att genom lekar och aktiviteter ta fram olika känslor som rädsla, spänning och glädje
- Att barnen ska göras medvetna om att alla känslor är okey
- Att vi genom att prata om vad vi gör när vi känner olika känslor lär av varandra hur vi kan uttrycka olika känslor

Speciellt att tänka på:

En del barn kan vara väldigt ljudkänsliga och rädda för att någon skall smälla en ballong. Erbjud dem hjälp som att hålla för öronen eller att få avstå genom att de kan gå ut från rummet. Här gäller det att kunna läsa av barnen och att hitta ett förhållningssätt utan att den metaforiska innebörden av leken förtas.

Frågelådan:

När barnen förbereder frågor till frågelådan är det bra om de sitter en bit ifrån varandra. En del barn blir störda av att andra ser vad de skriver.

Frågor till frågelådan: Vad gör du när du blir arg? Vad gör du när du blir ledsen?

Material:

Namnappar, påsen med djurbilderna, aktivitetsschemat, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, frågelådan, björnkorten, ballonger, stora smilesbilder, tidningar, Hoppet - stegen och en tyggroda i en påse. Hoppet – stegen finns med vid varje gruppträff och används en gång vid lämpligt tillfälle under gruppträffen. Dels för att lära barnen att värdera olika aktiviteter men också som en rörelseaktivitet. Ledaren ber barnen en och en att visa vad de tycker om en aktivitet genom att be dem ställa sig på ett av de olika stegen. Tyggrodan är bra att ha med som en reservlek. Se vidare avsnittet lekar. Smilesbilder är enkla bilder på ansikten som uttrycker olika känslor. Häftet "Det här är dina rättigheter" handlar om barnkonventionen och är ett material för barn som finns att beställa hos Rädda Barnen.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Förälderns funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. Det kan innebära olika svårigheter för föräldern som att komma ihåg saker, hjälpa till med läxor och liknande.

Genomgång av dagens aktivitetsschema

Björnkorten

Barnen berättar

Barnen får en möjlighet att berätta lite kort om vad de vill innan gruppträffen börjar. De får här en möjlighet att i berättelsens form lämna ifrån sig både positiva och negativa saker.

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren tar fram Hela Människan Hjulet och frågar barnen om de minns vad de gjorde vid förra gruppträffen. För att förstärka repetitionen visar ledaren materialet som då användes.

Tema: *Känslor*

Budskap: *Alla känslor är okey*

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler.

Påminn om frågelådan

Lek: Ballongleken

Alla barnen får en ballong som de blåser upp, knyter ihop och sätter sig på samtidigt som en ledare berättar om barnkonventionen.

Aktivitet: Berätta om barnkonventionen och barns rättigheter

Ledaren visar häftet "Det här är dina rättigheter" och berättar att det finns en barnkonvention som många länder skrivit på som säger att barn har rättigheter. Alla ballongerna ska sedan smällas.

Ledaren säger sedan till barnen "du har rätt att ha dina känslor. Hur kändes det att göra detta med ballongen? Vilken känsla kände du? Någon kanske tyckte det var kul. Någon annan kanske blev rädd. Vad finns det för olika känslor?" Alla får berätta vad de kände. Ledaren säger "alla känslor är okey och det kan vara svårt att sitta stilla och lyssna om man känner sig fylld av känslor som ballongen vi satt på. Det är bra att pusa ut känslor genom att berätta för någon hur det känns. Det är bra att panga ballongerna".

Aktivitet: Smilesbilder

Ledaren börjar med att välja och visa en smilesbild. Barnen får berätta vilken känsla den bilden uttrycker. Sedan får barnen och de andra ledarna turas om att välja varsin bild och får berätta om vilken känsla den uttrycker.

Aktivitet: Collageövning- Känslor

Ledarna och barnen letar efter och samtalar om bilder i tidningar som uttrycker olika känslor. Klipper ut bilderna och klistrar in dem i Känslordelen i Hela Människan Hjulet. Sedan får barnen berätta vilka känslor bilderna uttrycker.

Aktivitet: Barnen ritar och/eller gör frågor till frågelådan.

Ledarna förbereder några frågor till frågelådan som anknyter till temat och budskapet. Genom frågorna kan ledarna checka av hur barnen uppfattar olika teman och budskap.

Ledarna påminner barnen i början på varje gruppträff om att de kommer att få en möjlighet att skriva frågor till frågelådan.

När barnen skriver ned frågorna till frågelådan uppmuntras de av ledaren att skriva frågor utifrån det aktuella temat och budskapet. De får också veta att de får skriva vad de vill och att de får vara anonyma. De barn som behöver det får hjälp av ledarna. En del skriver och en del ritar bilder, andra vill att ledaren skriver åt dem.

16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar. När frågorna går igenom får barnen tillgång till papper och färgpennor. Det gör att de har lättare att sitta still den stund det tar att gå igenom frågorna. En ledare tar fram lapparna ur frågelådan och läser upp vad som står på dem eller beskriver vad bilderna ser ut att föreställa. Barnen får försöka svara på frågorna. Ledarna hjälper till att förtydliga eller att svara på frågor.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om godis

Tycker om blodpudding

Känner sig arg då någon retas

Tycker om att springa

Tycker om katter

Känner sig rädd då någon är arg

Tycker om hästar

Känner sig ledsen ibland

Känner sig glad då någon vill leka

Tycker om att rita

16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 3

15.00 – 15.20	Gemensam fikastund
15.20 – 15.30	Välkomnande Namnlek: Djurleken Gemensamt: Förälderns funktionshinder Aktivitetsschemat Björnkorten Barnen berättar Repetition: Vad gjorde vi förra gången? Tema: <i>Den egna personen</i> Budskap: <i>Jag är värdefull</i> Gruppens umgängesregler Påminn om frågelådan
15.30 – 15.40	Aktivitet: Spegellådan
15.40 – 15.50	Aktivitet: Fiskdamm med affirmationer
15.50 – 16.00	Aktivitet: Klistra in fotografierna i hjulet och i pärmar
16.00 – 16.05	Aktivitet: Förbered frågor till frågelådan
16.05 – 16.20	Aktivitet: Paus och fruktstund
16.20 – 16.35	Aktivitet: Frågor ur frågelådan och barnen ritar
16.35 – 16.40	Lek: Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
16.40 – 16.50	Avslutning: Dela med sig Vad har varit roligt idag? Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Den egna personen*

Gruppträff 3

Budskap: *Jag är värdefull*

Syfte:

- Att barnen ska förstå att de som individer är unika
- Att barnen ska förstå att de som individer är värdefulla personer
- Att försöka få barnen att förstå och kunna uttrycka vad värdefull är för någonting
- Att stärka barnens självkänsla genom personliga affirmationer

Speciellt att tänka på:

Ledarna väljer ut personliga affirmationer till barnen utifrån deras utvecklingsnivå eller vad de kan behöva höra som kan fungera jagstärkande.

Frågelådan:

Vad är värdefull för någonting?

Vad är värdefullt för dig?

Material:

Namnappar, påsen med djurbilderna, aktivitetsschemat, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, frågelådan, björnkorten, ballonger, stora smilesbilder, häftet med barnkonventionen, affirmationer (affirmationer är små inplastade lappar med positiva, jagstärkande budskap), fiskespö, skynke till fiskdammen, spegellåda, barnens pärmar, fotografier på barnen och ledarna, Hoppet – stegen och en tyggroda i en påse.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. Det kan innebära olika svårigheter för föräldern som att komma ihåg saker, hjälpa till med läxor och liknande.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar först på Känslorddelen och sedan på Egen kraftdelen i hjulet och säger ”känslor påverkar den egna kraften”.

Tema: *Den egna personen*

Budskap: *Jag är värdefull*

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Aktivitet: Spegellådan

Ledaren berättar för barnen att det finns någonting väldigt värdefullt i lådan. Sedan tar ledaren med sig ett barn i taget och går ut ur rummet. Lyfter av locket på lådan och säger till barnet att det finns någonting väldigt värdefullt och fint i lådan. Barnet uppmanas att gå fram till lådan och titta ned i den. När barnet tittar ned ser det sig själv. Ledaren säger då ”ja det är du som är värdefull!” Sedan får barnen gå tillbaka in i rummet och sätta sig och uppmanas att inte berätta för de andra barnen vad som finns i lådan.

Aktivitet: Fiskdamm med affirmationer

En ledare ställer sig vid ett tygskynke. Barnen får en i taget gå fram och fiska. En ledare sitter på andra sidan och sätter fast en personlig affirmation till barnet på klädnypan. Aktiviteten kan med fördel upprepas en gång till.

Aktivitet: Fotografierna på ledarna och barnen klistras in i det stora kartonghjulet. Sedan får var och en klistra in sin egen bild i mitten på det lilla hjulet på framsidan av den egna pärmen. Ledaren säger ”bilden ska sitta i mitten på hjulet för den visar att där finns den egna kraften som var och en har.”

Aktivitet: Frågor till frågelådan tas fram.

16.05 – 16.20

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om chokladbollar

Tycker om fisk

Är en bra kompis

Tycker om att gunga

Är hjälpsamma

Tycker om katter

Känner sig rädd då någon blir arg

Tycker om hundar

Är en viktig person

Tycker om att måla

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 4

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Förälderns funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Familjen*
Budskap: *Min familj är okey*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 16.00 **Aktivitet:** Familjedikt
Alla familjer har någon positiv/ bra sida
- Arbetsblad 2:1 Familjen**
Jag tycker om att göra detta med min mamma
- Arbetsblad 2:2 Familjen**
Jag tycker om att göra detta med min pappa
- Arbetsblad 2:3 Min familj**
- Aktivitet:** Collageövning - Familj & Vännerdelen i
Hela Människan Hjulet
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.35 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Familjen*

Gruppträff 4

Budskap: *Min familj är okey*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om barnkonventionen och vad den innehåller
- Att barnen ska få kunskap om att familjen är okey
- Att barnen ska bli medvetna om att familjen är viktig
- Att barnen ska bli medvetna om att alla familjer har någon positiv/ bra sida
- Att barnen ska få uttrycka att de kan göra olika positiva saker med mamma respektive pappa
- Att barnen ska bli medvetna om att familjer kan se olika ut

Frågelådan:

Hur kan en familj se ut? Hur många personer kan man vara i en familj?
Kan det finnas två pappor i en familj?

Material:

Namnplappar, påsen med djurbilderna, aktivitets-schemat, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, frågelådan, björnkorten, affirmationer, spegellåda, barnens pärmar, arbetsblad 2:1,2:2, 2:3, tidningar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen och en tyggroda i en påse

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek – Djurleken

Gemensamt: Förälderns funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. Det kan innebära olika svårigheter för föräldern som att komma ihåg saker, hjälpa till med läxor och liknande.

Aktivitets-schemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Egen kraftdelen i hjulet och säger ”alla är värdefulla och har en egen kraft”.

Tema: Familjen

Budskap: Min familj är okey

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Aktivitet: Familjedikt

En ledare säger ”alla familjer har någon positiv, bra sida och alla familjer är okey. Barnkonventionen som jag berättade om förut säger att alla har rätt till sin familj. Nu ska du få berätta vad du tycker om att göra med din mamma och pappa.”

Arbetsblad 2:1 Familjen

Jag tycker om att göra detta med min mamma...

Ledaren delar ut arbetsbladet och barnen får rita, måla eller skriva om någonting de tycker om att göra med sin mamma.

Arbetsblad 2:2 Familjen

Jag tycker om att göra detta med min pappa...

Ledaren delar ut arbetsbladet och barnen får rita, måla eller skriva om någonting de tycker om att göra med sin pappa. Barnen får sedan dela med sig och berätta vad de tycker om att göra med sin mamma och pappa.

Arbetsbladen sätts in i deras egna pärmar. Barnen får färglägga fliken på registerbladet i pärmen för Familj & Vänner med gul färg. De får också måla en gul tårtbit på framsidan av registerbladet. Ledaren hjälper barnen att skriva Familj & Vänner i tårtbiten.

Arbetsblad 2:3 Min familj

Barnen får rita sin familj. De får sedan dela med sig och berätta om sin familj. Bilden sätts in i barnens pärmar.

Aktivitet: Collageövning

Barnen och ledarna klipper ut bilder på olika slags familjer ur olika tidningar. Samtidigt samtalar de med barnen om hur olika familjer kan se ut. Som t.ex. att djur kan ingå i familjen. Om de vill får barnen också rita bilder på familjer. Alla hjälps åt att klistra in bilderna i Familj & Vännerdelen på Hela Människan Hjulet.

Aktivitet: Frågor till frågelådan tas fram.

16.05 – 16.20

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om spagetti

Tycker om youghurt
Har en mamma och en pappa
Tycker om att åka rutschkana
Är hjälpsamma
Har syskon
Tycker om kaniner
Tycker om sina syskon
Tycker om kossor
Har en familj som är okey
Tycker om att sjunga

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 5

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Funktionshinder*
Budskap: *Alla är värdefulla*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 15.50 **Gemensamt:** Förälderns funktionshinder
Förklara vad det kan innebära
Aktivitet: Känna i påsen
Aktivitet: Samtal om funktionshinder och barns rättigheter
- 15.50 – 16.00 **Lek:** Blindbock: Vem är det?
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.35 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Funktionshinder*

Syfte:

- Att barnen ska få en förståelse för att alla är värdefulla
- Att barnen ska få kunskap om föräldrarnas funktionshinder
- Att barnen ska få kunskap om vilka svårigheter funktionshindret kan medföra
- Att barnen ska få kunskap om att det finns olika funktionshinder
- Att barnen ska få kunskap om att det finns hjälpmedel som kan kompensera funktionshinder

Frågelådan:

Har du någon gång varit med om att dina föräldrar glömt att lägga i matsäcken till skolans utflykt? Hur kändes det? Vad kan man göra åt det?

Har det hänt att du bitt om hjälp med läxor någon gång och dina föräldrar inte har kunnat hjälpa dig med det? Hur kändes det? Vad kan du göra?

Material:

Namnappar, påsen med djurbilderna, aktivitetsschemat, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, häften med barnkonventionen, en påse med olika saker att känna på som stimulerar känslan, schal till leken blindbock och en planeringskalender.

15.20 -15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Familj & Vännerdelen i hjulet och sedan på Egen kraftdelen och säger ”din familj påverkar din egen kraft”.

Dagens tema: *Funktionshinder*

Dagens budskap: *Alla är värdefulla*

Läs och visa bilder på gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Aktivitet: Gemensamt

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder och förklarar vad det kan innebära. Det kan innebära att

föräldern har svårt att lära sig nya saker, lär sig långsammare, svårt att räkna, svårt att passa tider, komma ihåg matsäck och andra saker till skolan. En del föräldrar har gjort ett test, ungefär som ett prov som ni gör i skolan, som visar att de har någonting som kallas för en utvecklingsstörning.

Aktivitet: Känna i påsen

Ledaren berättar att denna lek kan visa hur det kan kännas att vara blind och vilka sinnen som kan användas istället. Ett barn i taget sätter händerna bakom ryggen. Ett föremål läggs i händerna och barnet får gissa vad det är för någonting. Turen går runt tills alla har provat på detta.

Aktivitet: Samtal om funktionshinder

En ledare frågar barnen ”vad finns det för olika funktionshinder och känner du någon med det funktionshindret”? Ledaren berättar att en del funktionshinder kan man se andra inte. Alla är lika värdefulla och har samma rättigheter oavsett sitt funktionshinder. Vilka svårigheter kan funktionshindren medföra? Hur kan svårigheterna kompenseras med hjälpmedel? Här visar ledaren en planeringskalender och berättar att den kan vara en hjälp i familjen för att lättare kunna komma ihåg olika saker.

Lek: Blindbock: Vem är det?

Barnet som ska vara blindbock får en schal över ögonen. Alla andra rör sig runt om i rummet. När barnet säger ”frys” så stannar alla där de är. Den som är blindbock får sedan gå runt och försöka hitta en person och gissa vem det är genom att känna på personen med sina händer och sedan säga den personens namn. Sedan får alla röra sig tills blindbocken säger ”frys” igen. Så håller det på tills alla blivit hittade och alla som vill fått vara blindbock.

Aktivitet: Frågor till frågelådan tas fram.

16.05 – 16.20

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om potatismos

Tycker om leverpastej

Har en mamma eller pappa som har glömt att du ska ha gymnastikkläder med till skolan

Tycker om att spela fotboll

Har en mamma eller pappa som har svårt att komma i tid

Tycker om marsvin

Inte tycker om att gå och lägga sig

Tycker om hundar

Har en mamma eller pappa som har glömt att skicka med matsäck till skolan -
utflykt

Tycker om att spela musik

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 6

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Funktionshinder*
Budskap: *Jag är inte ansvarig för min familjs funktionshinder*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 15.40 **Aktivitet:** Fiskdamm med affirmationer
- 15.40- 15.55 **Aktivitet:** Barnkonventionen: Barns rättigheter artikel 2
Dela ut häften, läs och rita i den.
Arbetsblad 3: Barns rättigheter
Collageövning: Klipp ur bilder på olika barn
- 15.55 – 16.00 **Lek:** Gör si gör så
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.35 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar

Aktivitet: Planeringskalender
Ledaren visar upp en planeringskalender och förklarar vad den används till.
- 16.35– 16.40 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: Funktionshinder

Gruppträff 6

Budskap: *Jag är inte ansvarig för min familjs funktionshinder*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om att barnkonventionen finns och att det står i den att alla barn har samma rättigheter och lika värde oavsett om föräldern eller barnet har ett funktionshinder
- Att barnen har rätt att vara barn och inte är ansvarig för sin familjs funktionshinder
- Att barnen ska få en förståelse för att det inte är någons fel när någon i familjen har ett funktionshinder som t.ex. utvecklingsstörning
- Att försöka ta reda på om barnen upplever svårigheter på grund av föräldrarnas funktionshinder
- Att ge barnen kunskap om att familjeplaneringskalendrar kan underlätta planeringen i familjen
- Barnen får träna på att lyssna på och följa instruktioner

Speciellt att tänka på:

Ledarna väljer ut två personliga affirmationer till varje barn.

Frågelåda:

Din mamma eller pappa har ett funktionshinder. Vilka svårigheter har du märkt att det medfört?

Är det barn säger lika viktigt som det vuxna säger?

Är det föräldrarna eller barnen som har ansvaret i en familj?

Vad är hjälpmedel för någonting?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, arbetsblad 3, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, en påse med olika saker att känna på för barnen som stimulerar känseln, schal till leken blindbock, en planeringskalender, studiehandledning med artikel 2, Om barn och ungas rättigheter (2003:02) Barnombudsmannen, Häftet "Det här är dina rättigheter", en plastficka, fiskespö, tygskynke och personliga affirmationer.

15.20 -15.35

Välkommande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Barns rättighetsdelen och på Egen kraftdelen i hjulet och säger ”oavsett sitt funktionshinder har alla samma rättigheter och är lika värdefulla”.

Tema: *Funktionshinder*

Budskap: *Jag är inte ansvarig för min familjs funktionshinder*

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan

Aktivitet: Fiskdamm med affirmationer

Barnen får en och en gå fram till en ledare som står framför skynket och ger barnet metspöet. En ledare sitter på andra sidan och sätter fast en personlig affirmation till barnet på klädnypan. Barnen får gärna göra detta två gånger.

Aktivitet: Barnkonventionen: Barns rättigheter artikel 2

Ledaren berättar att alla barn har samma rättigheter och lika värde oavsett om föräldern eller barnet har ett funktionshinder, delar ut häften om barns rättigheter och läser i den. Ledaren förklarar att många länder i världen har bestämt sig för att barn har rättigheter och har samlat dessa i något som kallas för barnkonventionen och detta står i artikel 2. Barnen får färglägga bilderna på sidorna 6 och 7. Sedan får barnen måla en flik lila på ett registerblad i den egna pärmen och göra ett lila däck på registerbladet. Ledaren hjälper barnen att skriva Barns rättigheter och Barnkonventionen i däcket. Sedan får barnen en plastficka att lägga häftet i, som sedan sätts in i pärmen.

Arbetsblad 3: Barns rättigheter

Collageövning: Ledaren hjälper barnen att klippa ut och klistra in bilder på olika barn. Letar efter bilder på barn med olika hudfärg samt barn med och utan funktionshinder. Barnen får sedan sätta in det i pärmarna vid den lila fliken. Samtalar under tiden med barnen om att alla barn har samma rättigheter och lika värde oavsett om föräldern eller barnet har ett funktionshinder.

Lek: Gör si gör så

Ledaren berättar att hon kommer att visa olika rörelser. När hon säger ”gör så” då skall barnen härma rörelsen som ledaren visar. Men om hon säger ”gör si” så

skall barnen låta bli att göra rörelsen. Ledaren visar det några gånger sedan turas barnen och ledarna om tills alla som vill provat att leda leken.

Aktivitet: Frågor till frågelådan tas fram.

16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågorna ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Planeringskalender: Ledaren visar upp en planeringskalender och förklarar vad den används till. En kalender kan barnen skriva upp sina aktiviteter som gymnastik och sådant. Även om föräldern eller syskon har ett funktionshinder så har de rätt att vara barn och behöver bara ta ansvar för sig själv och sina aktiviteter. Det är föräldrarna som har ansvar för sin familj och att allting fungerar i familjen. Ledaren ber barnen ge exempel på vad som kan stå i planeringskalendern.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om äpple

Tycker om fiskgratäng

Är en viktig person

Tycker om att leka jaga

Är värdefull

Tycker att krokodiler ser farliga ut

Har en planeringskalender hemma

Tycker om att leka med kompisar

Tycker om ormar

Är modig

Är värd att tas på allvar

Tycker om att höra på när någon läser högt

Tycker om katter

Hört talas om barns rättigheter eller barnkonventionen förut

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig:

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 7

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Försvaret*
Budskap: *Jag har rätt att bestämma över mina försvar*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 15.45 **Aktivitet:** Försvaret
Vad är försvar? Hur försvarar sig djuren?
Hur gör vi människor? Hur gör du?
- 15.45 – 15.55 **Aktivitet:** Utanpå känslor och inuti känslor
- 15.55 – 16.00 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan.
- 16.00 – 16.10 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.10 – 16.25 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritade
- 16.25 – 16.35 **Lek:** Ballonglek
Fyll ballongen med luft och en känsla som du vill lämna ifrån dig
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej!

Upplägg

Tema: *Försvar*

Gruppträff 7

Budskap: *Jag har rätt att bestämma över mina försvar*

Syfte:

- Att göra barnen medvetna om att både djur och människor har försvar
- Att göra barnen medvetna om att de kan ha känslor som de inte visar andra och som inte syns utanpå
- Att lära barnen olika sätt att uttrycka känslor
- Att göra barnen medvetna om att de kan välja vilken känsla/försvar de visar
- Att få barnen att förstå att känslor vi bär inom oss kan kännas som att sitta på en uppblåst ballong
- Att göra barnen medvetna om att det är viktigt att prata med föräldrar eller andra vuxna som de har förtroende för om sina känslor så att de ”pyser” ut
- Att barnen ska förstå att de kan ha känslor som de behöver lämna ifrån sig för att kunna få tröst, stöd och uppmuntran

Frågelådan:

Är det okey att se glad ut fast du är ledsen?

Var eller när kan du visa inutikänslan?

En känsla som är svår att visa i min familj är...

Speciellt att tänka på:

En del barn kan vara väldigt ljudkänsliga och rädsla för att någon skall smälla en ballong. Erbjud dem hjälp som att hålla för öronen eller att få avstå genom att de kan gå ut från rummet. Här gäller det att kunna läsa av barnen och att hitta ett förhållningssätt utan att den metaforiska innebörden av leken förtas. Det är viktigt att dessa övningar får ta tid så det finns tid för reflektioner och samtal efteråt.

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggröda i en påse, en planeringskalender, häften om barnkonventionen, en plastficka, fiskespö, tyg-skynte och personliga affirmationer, en plastficka, ett mjukisdjur som är en igelkott, en papperstallrik som föreställer ett glatt ansikte, papperstallrikar, och ballonger.

15.20 -15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Aktivitetskorten

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Barns rättighetsdelen i hjulet och säger ”barn har rättigheter och det fungerar som ett skyddande däck för barnet. Detta gäller även om barnet eller föräldern har ett funktionshinder”.

Tema: *Försvar*

Budskap: *Jag har rätt att bestämma över mina försvar*

Läs och visa bilder på gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Aktivitet: Försvar:

Ledaren tar fram ett mjukisdjur som är en igelkott och frågar barnen ”vad är detta för ett djur? Vad gör igelkotten när han blir rädd? Vad gör igelkotten när han faller ut sina taggar? Ja han försvarar sig. Hur försvarar sig andra djur? Hur gör vi människor när vi försvarar oss? Hur gör du?”

Aktivitet: Utanpå känslor och inuti känslor

Ledaren visar utanpå känslor och inuti känslor med hjälp av ett ritat ansikte på en papperstallrik. Ledaren sätter tallriksbilden som t.ex. är glad framför ansiktet. Visar sedan motsatsen ledsen i sitt eget ansikte och förklarar att tallriksbilden kan vara ett försvar. Ledaren berättar att vi kan ha inuti känslor och visa utanpå känslor. Barnen får rita egna känsloutryck på tallrikar. De får prova på att visa en känsla med tallriken och en annan i ansiktet. Ledaren samtalar med barnen om utanpå känslor och inuti känslor och om hur viktigt det är att ha någon vuxen att visa sin inuti känsla för.

Barnen får måla en flik röd på ett registerblad och en röd tårtbit på framsidan. Ledaren hjälper barnen att skriva Känslor i tårtbiten. Därefter får barnen en plastficka att stoppa papperstallrikarna i och det sätts in i pärmen.

Aktivitet: Frågor till frågelådan tas fram.

16.00 – 16.10

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågorna ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Lek: Ballonglek

Ledaren säger ”det är obekvämt att sitta och hålla inne känslor. Det kan kännas som att sitta och balansera på en ballong. Det är viktigt att prata med föräldrar eller andra vuxna som du har förtroende för om dina känslor så att de kan pysa ut”. Ledaren instruerar barnen att blåsa upp ballongen och samtidigt tänka sig att de fyller ballongen med en känsla som de vill lämna ifrån sig. När ballongen är full med luft så släpper de ballongen som blåser iväg. Om barnen vill får de göra om det flera gånger. Ledaren frågar sedan barnen hur det kändes att släppa iväg känslor i ballongen.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om köttbullar

Tycker om fiskbullar

Kan visa för andra när du är arg

Tycker om att klättra

Kan visa för andra när du är glad

Tycker om tigrar

Kan se glad ut på utsidan fast du känner dig ledsen inuti

Tycker om kattungar

Har någon mamma eller pappa att visa sina inutikänslor för

Tycker om att springa

Tycker om att leka

Tycker om att rita

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 8

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.45 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Repetition av hela människan hjulet*
Budskap: *Jag har egen kraft*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.45 – 15.55 **Aktivitet:** Affirmationsövning
Alla får välja en affirmation och sedan
rita någonting utifrån affirmationen som valts
- 15.55 – 16.00 **Aktivitet:** Smilesbilder
Alla får välja en bild och visa den känslan
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.35 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Lika olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej!

Upplägg

Gruppträff 8

Tema: *Repetition av Hela Människan Hjulet* **Budskap:** *Jag har egen kraft*

Syfte:

- Att ge utrymme för reflektioner av tidigare genomgångna teman och budskap
- Att försöka få reda på barnens uppfattning om det vi tidigare gått igenom
- Att förstärka tidigare genomgångna teman och budskap
- Att förstärka barnens självkänsla genom att barnen får välja en egen affirmation
- Att försöka få barnen att förstå att de olika delarna i hjulet hänger ihop och påverkar dem och den egna kraften

Frågelådan:

Vad är funktionshinder? Varför behöver vi en familj? Vad är hjälpmedel?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, en planeringskalender, häftet "Det här är dina rättigheter", fiskespö, affirmationer, ett mjukisdjur som är en igelkott, en papperstallrik som föreställer ett glatt ansikte, ballonger, spegellådan och smilesbilder.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Förälderns funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Känslorddelen i hjulet och sedan på Egen kraftdelen och säger "känslor påverkar den egna kraften".

Tema: *Repetition av Hela Människan hjulet*

Budskap: *Jag har egen kraft*

Ledaren går igenom tidigare genomgångna teman med hjälp av hjulet. Frågar barnen vad de kommer ihåg. Visar planeringskalendern, spegellådan, affirmationer, ballonger, smilesbilder, papperstallrikar, igelkotten, och pärmen.

Visar sedan i mitten på det stora kartonghjulet och i mitten på det lilla hjulet i pärmen - den egna kraften - och säger till barnen ”du och din egen kraft påverkas av de olika delarna i hjulet. Du har ett skyddande däck och det är dina rättigheter som du har enligt barnkonventionen”. Ledaren pekar sedan på däcket och säger ”det är allas lika värde och att du har rätt att vara barn” och visar häftet ”Det här är dina rättigheter”.

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler.

Påminn om frågelådan

Aktivitet: Affirmationsövning

Ledaren lägger flera affirmationer på bordet. Barnen får välja två affirmationer. Sedan får de rita vad de vill utifrån den valda affirmationen.

Barnen får måla en blå cirkel på framsidan av ett registerblad. Ledaren hjälper barnen att skriva Egen kraft i tårtbiten. Därefter sätter barnen in sina teckningar i pärmen.

Aktivitet: Smilesbilder

Ledaren väljer en smilesbild och berättar när hon kände den känslan. Barnen turas sedan om att välja en bild och visa känslan bilden föreställer. Barnen uppmanas att berätta när de kände känslan och eventuellt vad som hände.

Aktivitet: Frågor till frågelådan tas fram

16.05 – 16.20

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om glass

Tycker om fiskbullar

Tycker om att komma till vår grupp på tisdagar

Tycker om att rita

Är en viktig person

Tycker om katter

Har en familj som är okey

Har någon vuxen som du kan visa alla känslor för

Tycker om hundar

Har en mamma eller pappa som har glömt att du ska ha gympakläder med till skolan

Tycker om att springa

Tycker om att leka med kompisar

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hejdå!

Gruppträff 9

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Vilja, val och ansvar*
Budskap: *Jag har ansvar för min vilja*
Prata om vad det innebär att jag har ansvar för min vilja.
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 15.45 **Lek:** Ja och nej linjen
- 15.45 – 15.55 **Aktivitet:** Collageövning – Viljandelen i Hela Människan Hjulet.
- 15.55 – 16.00 **Aktivitet:** Tankemodellen:
”handla – tänka – känna”
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.15 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.15 – 16.30 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.30 – 16.40 **Rollspel:** Att välja
- Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Vilja, val och ansvar*

Gruppträff 9

Budskap: Jag har ansvar för min vilja

Syfte:

- Att barnen ska få en förståelse för att de har ansvar för sina val
- Att barnen ska få en förståelse för att val har konsekvenser
- Att barnen ska bli medvetna om att det finns hälsosamma val
- Att barnen ska bli medvetna om att det finns ohälsosamma val
- Att barnen ska få en förståelse för att handla – tänka – känna hör ihop
- Att barnen ska få en förståelse för att de kan välja sina handlingar
- Att barnen får en möjlighet att träna på och/ eller bearbeta det som de fått lära sig
- Att barnen får prova på problemlösning och alternativa lösningar i valsituationer

Frågelådan:

Har du haft ansvar för ett djur någon gång? Vad är ett hälsosamt val för dig?
Vad är ett ohälsosamt val för dig?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, frystejp, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, en planeringskalender, häftet "Det här är dina rättigheter", affirmationer, ett mjukisdjur som är en igelkott, en papperstallrik som föreställer ett glatt ansikte, ballonger, spegellådan, smilesbilder, leksakskanin i bur och en stor "gubbe-figur". "Gubben" är en enkel figur ritad på ett blädderblockspapper.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnleken: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren tar fram Hela Människan Hjulet och frågar barnen om de kommer ihåg vad de gjorde vid förra gruppträffen. Repeterar sedan tillsammans med barnen de olika delarna av hjulet med hjälp av det tidigare använda materialet. Visar avslutningsvis i mitten på det stora kartonghjulet och i mitten på det lilla hjulet i

pärmen - den egna kraften - och säger till barnen ”du och din egen kraft påverkas av de olika delarna i hjulet. Du har ett skyddande däck och det är dina rättigheter som du har enligt barnkonventionen”. Ledaren pekar sedan på däcket och säger ”det är allas lika värde och att du har rätt att vara barn”.

Tema: *Vilja, val och ansvar*

Budskap: *Jag har ansvar för min vilja*

Ledaren berättar ”att ta ansvar innebär att jag gör ett val och står för det”.

Ledaren tar fram en leksaksbur med en kanin i och frågar barnen vad det är.

Säger sedan ”jag har lovat att ta hand om, ta ansvar för en kanin. Vad kan det innebära” Ledaren förtydligar genom att säga ”jag måste sköta om djuret och ge det mat annars blir konsekvenserna att kaninen blir hungrig och far illa. Då har jag inte tagit mitt ansvar och inte stått för konsekvenserna. Har ni tagit ansvar för och skött om något djur någon gång?”

Ledaren säger sedan ”att vara förälder är att ha ansvar för sina barn.”

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Lek: Ja och nej - linjen - Att ta ställning

Ledaren gör en mittlinje på golvet med hjälp av frystejp. Ena sidan är en ja-sida och den andra är en nej-sida. Barnen ställer upp sig på linjen och ledaren ställer ja och nej-frågor som barnen får ta ställning till genom att ställa sig på de olika sidorna. Exempel på frågor:

Tycker du om att sparka fotboll? Kan du visa för andra att du är arg? Tycker du om att titta på TV? Vågar du klappa en tiger? Tycker du om att baka? Vågar du fråga chans på den du tycker om? Tycker du om glass? Cyklar du utan hjälm? Kan du visa för andra att du är ledsen? Tycker du om pizza? Tycker du om att retas med kompisar? Tycker du om att leka med kompisar?

Aktivitet: Collageövning – Viljandelen

Med hjälp av en svart tejp delas tårtbiten av i en ja och nej - sida i Viljandelen på Hela Människan Hjulet. Sedan samtalar ledarna med barnen om saker som vi ska/kan säga ja till som är hälsosamma val respektive bör/ska säga nej till, som är ohälsosamma val. Alla hjälps åt att rita eller klippa ut bilder ur tidningar och sedan klistra in dem som exempel på sådant som är hälsosamma val på ja-sidan i Viljan delen. På nej-sidan klistras in exempel på ohälsosamma val.

Aktivitet: Tankemodellen: ”handla – tänka – känna”.

Ledaren har förberett genom att rita en gubbe på ett blädderblockspapper.

Barnen får visa var känslor sitter på gubben. Ledaren säger ”alla känslor är okey.” Ledaren pekar på huvudet på gubben och berättar att barnen kan välja,

använda sitt förstånd och tänka efter vilka val de vill göra. De kan ta ansvar för sin vilja och sina handlingar. Ledaren kan visa på gubben hur tankemodellen: handla – tänka känna hör ihop. Ledaren pekar på sig själv och visar och ber barnen visa på sig själva också.

Aktivitet: Frågor till frågelådan

16.05 – 16.15 **Aktivitet:** Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Rollspel: Viljan

Att välja

Ledaren instruerar barnen att de ska få spela rollspel. De ska få träna på att göra olika val. Ledaren frågar barnen om exempel på hälsosamma val och ohälsosamma val och konsekvenserna av de olika valen. Sedan får barnen spela upp de olika valen. De får praktiskt prova på det hälsosamma ja-valet och det ohälsosamma nej-valet.

Exempel på ett hälsosamt val: Att sätta på sig cykelhjälmen fast det är bråttom hem till kompiserna. Att inte ha den på är ett ohälsosamt val.

Exempel på ett nej-val: En kompis frågar om man vill följa med till affären och snatta godis för ingen har pengar att handla för. Ett bra val är att säga nej. Ett bra ja-val kan vara att samla tomburkar som pantar och sedan köpa godis för pengarna.

Exempel på ett bra ja-val: När andra kompisar i skolan retas med ett barn i skolan att då låta bli att retas med det barnet är ett bra ja-val. Att våga säga ifrån åt dem som retas är ett bra ja-val. Att leka med barnet som blir retat är ett bra ja-val. Att berätta för andra vuxna och be om hjälp är ett bra ja-val. Att retas med barnet är inte bra det är ett nej-val som vi ska säga nej till. Hur tror ni det känns för barnet att bli retat? Har du blivit retad någon gång? Vad gjorde du då?

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om falukorv

Tycker om pizza

Tycker om att välja

Säger till en vuxen om någon är dum mot dig

Tycker om att måla

Ser dig för innan du går över gatan

Tycker om att bada

Vågar hoppa ner i badbassängen från kanten

Tycker om kaniner

Tycker det är svårt att välja
Använder cykelhjälm när du cyklar
Tycker om att springa
Vågar gå in i ett rum som är mörkt

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig
Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 10

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Repetera tankemodellen: ”handla – tänka – känna”
Tema: *Min kropp och mina gränser*
Budskap: *Jag har rätt att säga nej*
Läs från baksidan av ”Min kropp är min”
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 16.00 **Aktivitet:** Läsning ur boken ”Min kropp är min”
Gemensamma reflektioner och barnen ritar.
Aktivitet: Ramsan: ”Min kropp är min, din kropp är din.
Aktivitet: Rollspela olika situationer
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.20 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.20 – 16.35 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.35 – 16.40 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Min kropp och mina gränser*

Gruppträff 10

Budskap: *Jag har rätt att säga nej*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om att barnkonventionen finns och vad den innehåller
- Att barnen ska bli medvetna om att de har rätt att säga nej till sådant som inte känns bra för dem
- Att barnen ska bli medvetna om att de har rätt att berätta för andra om de blivit utsatta för någonting som inte känns bra för dem
- Att barnen ska bli medvetna om att de har rätt att få hjälp om de blivit utsatta för någonting som inte känns bra för dem
- Att barnen ska lära sig ramsan om kroppen
- Att barnen får en möjlighet att träna på och/ eller bearbeta det som de fått lära sig
- Att barnen får en möjlighet att träna på och/ eller bearbeta det som känns viktigt för dem
- Att barnen får prova på att sätta gränser och visa det i både ord och handling
- Att barnen får prova på problemlösning och alternativa lösningar

Speciellt att tänka på:

En del barn vill gärna använda kläder och dylikt i sitt rollspel för att lättare gå in i sin roll.

Temat kan sätta igång processer hos barnen. Därför är det viktigt med tid för reflektioner och samtal både direkt och efteråt både i grupp och enskilt.

Frågelådan:

Om du inte kan säga nej, vad kan du göra istället?

Har du blivit kränkt någon gång? Är det hälsosamt att säga nej?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, häften om barnkonventionen, leksaks kanin i bur och en stor ”gubbefigur”, boken ”Min kropp är min”, boken ”Vilda säger nej” och eventuellt utklädningskläder. ”Min kropp är min” (Enoksson, 2006) går att beställa hos Västerås stift. ”Vilda säger nej” (Rydell & Wadman, 2006) finns att beställa hos Gothia.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Viljandelen i hjulet och på Egen kraftdelen och säger ”din vilja, de val du gör påverkar din egen kraft”.

Tema: *Min kropp och mina gränser*

Budskap: *Jag har rätt att säga nej*

En ledare läser från baksidan av boken ”Min kropp är min”.

Läs och visa bilder på gruppens umgängesregler.

Påminn om frågelådan

Aktivitet: En ledare eller ett barn läser högt ur boken ”Min kropp är min”. Under tiden får barnen rita. Det får ta en stund med tid för gemensamma reflektioner.

Aktivitet: Ramsan

Ledaren instruerar barnen att de ska säga en ramsa och göra rörelser tillsammans. Ramsan är från boken ”Vilda säger nej”:

”Min kropp är min! (Peka på dig själv).

Din kropp är din! (Peka på de andra).

Rör någon min kropp när jag inte vill!(skaka på huvudet).

Då säger jag till! NEJ! (sätt händerna i sidorna, se sträng ut, stampa med foten)”.

Aktivitet: Rollspel

Kroppen och mina gränser

Ledaren kan föreslå ett scenario där barnen får träna på att säga nej.

Exempel: Barnet har varit och handlat. Utanför affären finns en man som säger att barnet får godis om det följer med mannen. Barnet får träna på att både säga nej och visa nej med sitt kroppsspråk.

Exempel 2: En vuxen släkting kommer hem till familjen. Den vuxne vill krama barnet. Barnet vill inte och säger nej och visar med sitt kroppsspråk att det inte vill.

Alla barn som vill får prova på att rollspela barnet som säger nej. Sedan kan scenerna och händelserna ändras utifrån barnens önskemål. Ledarna samtalar

med barnen om hur barnen kan säga nej och visa nej med kroppsspråket. De samtalar också om hur de kan säga nej på olika sätt. Ledarna påminner barnen om barnkonventionen och att de har rätt att säga nej. Ledarna tar också upp med barnen vad de ska göra om de inte blir respekterade. Till exempel springa därifrån, hämta hjälp, prata med föräldrarna eller andra vuxna. Barnen får sedan prova på de olika alternativen. Ledarna frågar också barnen hur det känns att rollspela.

Aktivitet: Frågor till frågelådan

16.05 – 16.20

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om spenat

Säger nej till ohälsosamma saker

Tycker om blodpudding

Kan säga nej om du inte vill att en vuxen ska krama dig

Tycker om hundar

Vet att det är du som bestämmer över vem som får röra din kropp

Tycker om att åka pulka

Tycker om att hoppa i vattenpölar

Säger ja till hälsosamma saker

Tycker om att spela fotboll

Tycker om glass

Tycker om bananer

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 11

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Repetera ramsan: ”Min kropp är min”.
Tema: *Min kropp och mina gränser*
Budskap: *Jag har rätt att känna mig trygg*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 15.50 **Aktivitet:** Barns rättigheter
Läs om barns rätt att känna sig trygg i häftet ”Barns rättigheter”. Under tiden målar barnen bilden om trygghet i häftet.
Arbetsblad 4: Barns rättigheter - Trygghet
- 15.50 – 16.00 **Lek:** Trygghetsleken
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.15 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.15 – 16.25 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.25 – 16.35 **Aktivitet:** Collageövning - Kroppendelen i Hela Människan Hjulet och samtal om kroppen.
Barnen får information om telefonnummer och var de kan få hjälp.
- 16.35 – 15.40 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Min kropp och mina gränser*

Gruppträff 11

Budskap: *Jag har rätt att känna mig trygg*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om att barnkonventionen finns och vad den innehåller
- Att barnen ska bli medvetna om att de har rätt att känna sig trygga
- Barnen får kunskap om var de kan få hjälp som t.ex. BRIS (Barnens rätt i samhället), jourhavande kompis och lokala hjälpmöjligheter
- Att barnen genom lek får prova på att lita på andra
- Att barnen ska få kunskap om att våra kroppar ser olika ut och att det är okey

Speciellt att tänka på:

Temat kan sätta igång processer hos barnen. Därför är det viktigt med tid för reflektioner och samtal både direkt och efteråt, både i grupp och enskilt.

Frågelådan:

Hur känns det att känna sig trygg? Hos vem är du trygg? När är du trygg?

Material:

Namnplappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyg kastgroda i en påse, arbetsblad 4, häftet "Det här är dina rättigheter", en stor "gubbe" figur, boken "Min kropp är min", boken "Vilda säger nej", eventuellt utklädningskläder, inplastade telefonnummerplappar till BRIS, jourhavande kompis och eventuella lokala hjälporganisationer.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Kroppendelen och på

Barns rättighetsdelen i hjulet och säger ”barn har rättigheter, ett skyddande däck som talar om att de har rätt att sätta gränser för sin kropp och rätt att säga nej”. Ramsan ”Min kropp är min” repeteras:

”Min kropp är min! (Peka på dig själv).

Din kropp är din! (Peka på de andra).

Rör någon min kropp när jag inte vill,(skaka på huvudet)

Då säger jag till! NEJ!(sätt händerna i sidorna, se sträng ut, stampa med foten)”.

Tema: *Min kropp och mina gränser*

Budskap: *Jag har rätt att känna mig trygg*

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler.
Påminn om frågelådan

Aktivitet: Barns rättigheter

Ledaren läser om barns rätt att känna sig trygg i häftet ”Barns rättigheter”. Under tiden målar barnen bilden om trygghet i häftet.

Arbetsblad 4: Barns rättigheter - Trygghet

Ledaren samtalar med barnen om vad trygghet är för dem och ber dem rita detta på arbetsbladet. Om barnen vill får de sedan dela med sig till gruppen och berätta om det de ritat. Arbetsbladet sätts sedan in i barnets pärm vid fliken Barns rättigheter

Lek: Trygghetsleken

Ledaren tar ett barn i handen och ber barnet att blunda. Ledaren för sedan barnet runt i rummet. Berättar för barnen att denna övning skall alla få prova på att göra. Men först ska alla hjälpas åt att göra i ordning en hinderbana som de sedan ska få följa. Tillsammans gör gruppen en hinderbana med hjälp av möblerna i rummet. Ledaren ber barnen att ta en ledare eller ett annat barn i handen och sedan att blunda. De får sedan turas om att bli ledd av den andre och träna på att lita på att den andre för dem tryggt runt hinderbanan i rummet.

Aktivitet: Frågor till frågelådan

16.05 – 16.15

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Aktivitet: Collageövning – Kroppendelen

Ledarna och barnen klipper ut bilder på olika kroppar ur tidningar.

Bilderna klistras in Kroppen delen i Hela människan Hjulet. Samtidigt samtalar

ledarna med barnen om hur olika kroppar kan se ut, och att det är okey att vi är olika. Ledarna samtalar även med barnen om var det finns hjälp att få i olika situationer och delar samtidigt ut lappar med telefonnummer till BRIS, jourhavande kompis och eventuella lokala hjälporganisationer.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om spagetti

Tycker om fiskpinnar

Känner dig trygg i skolan

Tycker om hästar

Känner dig trygg när du ska sova

Tycker om att åka springa

Tycker om att hoppa i vattenpölar

Har någon vuxen att prata med om du är ledsen

Tycker om att leka med kompisar

Tycker om att spela fotboll

Får hjälp av någon vuxen när du är sjuk

Tycker om kakor

Tycker om apelsin

Lärt sig något nytt om trygghet

I mån av tid kan leken avslutas med en följdfråga efter detta påstående. Vad är nytt för dig om trygghet?

16. 40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 12

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Påminn om telefonnumren till BRIS och jourhavande kompis
Tema: *Jag och min familj och andra människor*
Budskap: *Jag har rätt att få stöd och att ha egna intressen*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 16.00 **Arbetsblad 5: Familj & Vänner - Stödet**
Fem fingrar: Barnen berättar om sitt stöd
Aktivitet: Collageövning - Familj & Vännerdelen
Samtal om vilket stöd det finns för barn med föräldrar med funktionshinder:
Arbetsblad 6: Barns rättigheter - Mina intressen
Detta tycker jag om att göra eller skulle vilja göra.
- 16.00 – 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.15 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.15 – 16.30 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.30 – 16.40 **Lek:** Charader på temat fritidsintressen
- Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: *Jag och min familj
och andra människor*

Gruppträff 12

Budskap: *Jag har rätt att få stöd
och att ha egna intressen*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om att barnkonventionen finns och vad den innehåller
- Att barnen ska bli medvetna om att det är viktigt att ha ett stöd
- Att barnen ska bli medvetna om att de har ett stöd
- Att barnen ska få kunskap om att de kan söka stöd utanför familjen
- Att barnen ska få kunskap om att de har rätt till särskilt stöd – LSS
- Att barnen ska få kunskap om att de har rätt att ha vänner
- Att barnen genom lek ska få kunskap om att de har rätt att ha egna intressen

Frågelådan:

Vad är funktionshinder? Vad är en kontaktperson? Vad är en kontaktfamilj? Varför är det viktigt att ha egna intressen?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, arbetsblad 5,6, häftet "Det här är dina rättigheter", planeringskalender, informationsblad om LSS – lagen, inplastade telefonnummerlappar till BRIS, jourhavande kompis och eventuella lokala hjälporganisationer.

"Tejpingmaterial". Vid Tejping används små trädockor som ska föreställa ledarna, barnen själva, andra vuxna och barn i barnets nätverk. Det hela kan kompletteras med leksaksdjur, leksakshus och leksaksmöbler som representerar djur och byggnader. Information om Tejping finns att läsa hos M. Soltvedt (2005).

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnleken: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skriv svårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Barns rättighetsdelen och Egen kraftdelen i hjulet och säger ”du har rätt att känna dig trygg och det påverkar dig och din egen kraft”.

Påminn om telefonnumren till BRIS och jourhavande kompis

Tema: *Jag och min familj och andra människor*

Budskap: *Jag har rätt att få stöd och att ha egna intressen*

Gruppens umgängesregler

Arbetsblad 5: Familj & Vänner – Stödet

Fem fingrar: Barnen får rita av sin hand på ett papper. På varje finger kommer de sedan att få skriva dit namn på någon som de har stöd ifrån när de behöver det.

Två ledare börjar med att visa själva övningen. Ledaren tar fram en docka och berättar att den här dockan är t.ex. Ann. Ledaren ber sedan den andra ledaren att välja en docka som representerar henne. Sedan ber ledarens docka Ann den andre ledarens docka att berätta vilka det finns som fungerar som stöd för henne i olika situationer. Hemmet kan markeras med tejp på bordet. Tejp används sålunda för att tejpa upp olika hus som hemma, skolan m.m.

Barnen får sedan göra denna övning en och en med två ledare. Barnet kan fritt få visa och berätta om stödet det upplever sig få av olika personer i olika situationer. Behövs det kan ledaren ge ett exempel: Ledarens docka börjar med att fråga barnets docka om det finns någon i familjen som barnet har som stöd då det känner sig ledsen och behöver tröst: mamma, pappa, syskon, husdjur eller någon annan? Samtalet fortsätter med att ledarens docka frågar om det finns någon utanför familjen i barnets närhet, som andra vuxna i skolan, på fritids, i en kontaktfamilj eller en styvförälder som barnet också kan känna stöd ifrån?

Barnen åskådliggör sitt stöd med hjälp av dockor, leksaksdjur.

Den andre ledaren hjälper barnet att skriva ned stödet på barnets fingrar på arbetsbladet 5: Stödet. När barnet är färdigt så repeterar de en gång tillsammans. Ledaren förtydligar för barnet genom dockorna att det finns flera som barnet kan vända sig till då stöd behövs. Arbetsbladet sätts sedan in i pärmen vid fliken Familj & Vänner.

Den här övningen tar en stund att göra. Under tiden som ett barn i taget gör Stödet – aktiviteten tar en ledare hand om de andra barnen och arbetar med nästa aktivitet.

Aktivitet: Collageövning – Familj & Vännerdelen

En ledare hjälper barnen att klippa ur tidningar eller att rita

bilder på vänner och klistra in det i Familj & Vännerdelen i Hela Människan

Hjulet. Ledaren samtalar under tiden med barnen om vilket stöd det finns för barn med föräldrar med funktionshinder: kontaktpersoner, kontaktfamiljer, anhörigstöd m.m. och att det finns en lag som heter: Lagen om stöd och service – LSS, till vissa funktionshindrade.

Arbetsblad 6: Barns rättigheter - Mina intressen

Detta tycker jag om att göra eller skulle vilja göra.

Ledaren berättar för barnen att de har rätt att ha egna intressen. Ledaren visar upp och påminner barnen om att planeringskalendern kan användas till att skriva upp egna aktiviteter. Barnen ritar och skriver på arbetsbladet. Om de vill får de dela med sig och berätta för de andra om sitt intresse.

Aktivitet: Frågor till frågelådan

16.05 – 16.15

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar

Lek: Charader på temat fritidsintressen.

Ledaren instruerar barnen att de en och en får komma fram och ta ett aktivitetskort som visar olika fritidsintressen. Sedan får de spela upp en scen med hjälp av gester där de håller på med det fritidsintresse som kortet visar. De andra ska gissa vad det är. Barnen får även gestalta sitt eget intresse från arbetsblad 6: Mina intressen

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om pizza

Tycker om fiskgratäng

Har någon vuxen att prata med när du är ledsen

Tycker om att leka kurragömma

Vet vad en kontaktfamilj är

Tycker om katter

Går på fritidsaktivitet efter skolan eller på kvällen

Alla som tycker det verkar spännande att.....

spela bowling

spela fotboll

spela något instrument

lära sig dansa

sjunga i kör

gå på scouter

gå på Junis

Tycker om att leka med kompisar

Tycker om pepparkakor

Tycker om clementiner

Lärt sig något nytt idag

I mån av tid kan leken fortsättningsvis avslutas med en följdfråga efter detta påstående. ”Vad är nytt för dig ...?”

16. 40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 13

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnleken: Djurleken
Gemensamt: Förälderns funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången
Tema: *Förståndet*
Budskap: *Det är okey att göra saker som känns bra för mig*
Gruppens umgängesregler
Påminn om frågelådan
- 15.35 – 16.00 **Arbetsblad 7:** Förståndet
Saker som är bra för mig att göra
Tankemodellen: ”tanke – känsla – handling”
Aktivitet: Collageövning – Förståndetdelen i Hela Människan Hjulet.
Lek: Charader på temat fritidsintressen
- 16.00 - 16.05 **Aktivitet:** Frågor till frågelådan
- 16.05 – 16.15 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.15 – 16.30 **Aktivitet:** Frågor ur frågelådan och barnen ritar
- 16.30 – 16.40 **Aktivitet:** Rollspel på temat förståndet.

Lek: Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Tema: Förståndet

Gruppträff 13

Budskap: *Det är okey att göra saker som känns bra för mig*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om att de använder sitt förstånd då de tänker ut eller gör saker som känns bra för dem
- Att barnen får konkretisera hur de kan använda sitt förstånd och göra saker som är bra för dem
- Att barnen ska få en möjlighet att förstå tankemodellen: tanke - känsla - handling
- Att barnen får en möjlighet att träna på och/ eller bearbeta det som de fått lära sig
- Att barnen får prova på problemlösning och alternativa lösningar i valsituationer

Frågelådan:

Vad är förstånd? Hur kan du använda ditt förstånd? Att använda mössa när det är kallt ute är det att använda sitt förstånd? Var sitter förståndet?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, arbetsblad 7, häftet "Det här är dina rättigheter", planeringskalender, informationsblad om LSS – lagen, "Tejpingmaterial, "Gubben" och charadkort.

15.00 – 15.20 Gemensam fikastund

15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnleken: Djurleken

Gemensamt: Förälderns funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skriv svårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Familj & Vännerdelen i hjulet och Egen kraftdelen och säger "din familj och dina vänner kan ge dig stöd och påverkar din egen kraft". Ledaren pekar sedan på Barns rättighetsdelen och

Egen kraftdelen och säger ”du har rätt att ha egna intressen och det påverkar dig och din egen kraft”.

Tema: *Förståndet*

Budskap: *Det är okey att göra saker som känns bra för mig*

Gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Arbetsblad 7: Förståndet

Ledaren berättar att förståndet kan hjälpa till så att vi väljer att göra saker som är bra för oss. Ledaren ber barnen rita saker som de tycker om att göra och känns bra för dem på sina arbetsblad. Frågar och diskuterar med barnen om var förståndet sitter och hur de kan använda sitt förstånd. I samtalet om förståndet använder ledaren ”gubben” för att förklara tankemodellen: tanke – känsla – handling. Sedan får barnen måla en flik grå på ett registerblad i den egna pärmen och göra en grå tårtbit på registerbladet och ledaren hjälper barnen att skriva Förståndet. Därefter sätts arbetsbladet in i pärmen.

Aktivitet: Collageövning – Förståndet

En ledare tar fram Hela Människan Hjulet och använder det för att åskådliggöra förståndet. Pekar på delarna i hjulet och säger till barnen ”att använda kunskaperna du fått när du gått i gruppen är att använda sitt förstånd. Exempel på detta är t.ex. att be om hjälp då du behöver det, ha ett intresse, gå i skolan.” Tillsammans samtalar ledarna och barnen om förståndet och klipper, klistrar eller rita bilder på förståndet och sätter in det i Förståndetdelen i hjulet.

Lek: Charader på temat fritidsintressen.

Med hjälp av aktivitetskort leker vi charader. Barnen får gärna spela upp det de ritat på arbetsblad 6.

Aktivitet: Frågor till frågelådan.

16.05 – 16.15

Aktivitet: Paus och fruktstund

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

Lek: Rollspel

Förståndet.

Ledaren kan föreslå ett scenario där barnen får träna på att använda sitt förstånd. Barnen skall praktiskt prova på de olika rollerna och spela upp de olika alternativen. De kan repetera de tidigare använda scenarierna från rollspelet att välja från gruppträff 9.

Exempel 1: Barnet är ute på gården och leker. Det kommer ett annat barn och frågar om det vill följa med och cykla. Det andra barnet säger ”du behöver inte gå in och hämta din cykelhjälm du kan cykla ändå”. Här frågar ledaren hur barnet skall göra om det använder sitt förstånd.

Exempel 2: Ett barn frågar ett annat barn om det är sugen på godis. Ingen av dem har pengar. Det ena barnet säger ”vi kan snatta lite godis.” Här får barnen säga vad som är rätt eller fel att göra och vad de skall göra om de använder sitt förstånd. Sedan får de försöka hitta på alternativ för att få ihop pengar till godis. Som att leta burkar och sedan panta dem.

Exempel 3: Barnen är i skolan och ute på rast. Ett barn står och tittar på, de andra frågar om hon/han vill vara med och reta det andra barnet. Här får barnet säga vad som är rätt eller fel att göra. Hur de skall göra om de använder sitt förstånd. Försöka hitta på alternativ som att säga ”nej det är fel att retas.” Gå fram till den som blir retad och visa att de är vänner eller hämta en lärare.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om pizza

Tycker om fiskgratäng

Pratar högt eller tyst med sig själv när de funderar

Tycker om att leka kurragömma

Tänker efter först och gör sedan

Tycker om katter

Går på fritidsaktivitet efter skolan eller på kvällen

Alla som tycker det verkar spännande att.....

spela bowling

spela fotboll

spela något instrument

lära sig dansa

sjunga i kör

gå på scouter

gå på Junis

Lärt sig något nytt

16. 40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 14

- 15.00 – 15.20 Gemensam fikastund
- 15.20 – 15.35 **Välkomnande**
Namnlek: Djurleken
Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder
Aktivitetsschemat
Björnkorten
Barnen berättar
Repetition: Vad gjorde vi förra gången?
Tema: *Repetition och Hela Människan Hjulet*
Budskap: *Jag har egen kraft*
Gruppens umgängesregler
- 15.35 – 16.05 **Aktivitet:** Repetition av de olika budskap och teman som tagits upp och Hela Människan Hjulet.

Aktivitet: Utvärdering
- 16.05 – 16.15 **Aktivitet:** Paus och fruktstund
- 16.15 – 16.20 **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
- 16.20 – 16.40 **Aktivitet:** Muffinsceremoni och avslutning
- 16.40 – 16.50 **Avslutning:** Dela med sig
Vad har varit roligt idag?
Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg

Gruppträff 14

Tema: *Repetition och Hela Människan Hjulet* **Budskap:** *Jag har egen kraft*

Syfte:

- Att förstärka tidigare genomgångna teman och budskap
- Att ge möjlighet till reflektion
- Att försöka ta reda på barnens uppfattning om det som tidigare tagits upp på gruppträffarna
- Att barnen ska få kunskap om att de olika delarna i hjulet hänger ihop och påverkar dem själva och deras egen kraft
- Att genomföra en stämningsfull gruppavslutning
- Att barnen genom avslutningsdikten och presenten påminns om de kunskaper och färdigheter de fått genom deltagandet i stödgruppen.

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, häftet "Det här är dina rättigheter", planeringskalender, "Tejpingdockor", leksaksdjur, charadkort, mjukisdjur igelkott, leksakskanin i bur, affirmationslappar, boken "Min kropp är min", boken "Vilda säger nej", smilesbilder, ballonger, muffins, ljus, tändstickor, avslutningspresent: agatgeod och inplastad avslutningsdikt. Agatgeod är en brun ojämn itusågad sten med en kristall inuti.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnlek: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skriv svårigheter.

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Förståndetdelen och på Egen kraftdelen i hjulet och säger "hur du använder ditt förstånd påverkar dig och din egen kraft".

Dagens Tema: *Repetition och Hela Människan Hjulet*

Dagens budskap: *Jag har egen kraft*

Gruppens umgängesregler

Aktivitet: Repetition av de olika budskap och teman som tidigare tagits upp på

gruppträffarna. Med hjälp av hjulet och det tidigare använda materialet frågar ledaren barnen vad de kommer ihåg av de olika teman och budskap som tidigare gått igenom. Ledaren och barnen reflekterar tillsammans. Samtalet kan avslutas med att ledaren med hjälp av hjulet förklarar att delarna i hjulet hänger ihop och påverkar barnet och dess egen kraft.

Aktivitet: Utvärdering

Barnen får fylla i en utvärderingsenkät med hjälp av ledarna. Ledarna gör detta enskilt med barnen. Ledaren tar fram fem stora björnkort som motsvarar de små björnbilderna på svarsalternativen. Visar aktivitetskort som förtydligar vilken aktivitet det frågas om. Sedan hjälper ledaren barnen att föra över svaren till enkäten. Det hela avslutas med att frågorna och svaren går igenom ytterligare en gång.

16.05 – 16.15 **Aktivitet: Paus och fruktstund**

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om att baka

Tycker om att gå i grupp

Vågar visa att du är arg

Vågar visa att du är ledsen

Har ett eget intresse

Gör saker som är bra för dig

Har någon vuxen att prata med när du är ledsen

Har egen kraft

Är värdefull

Lärt sig något nytt när du gått i gruppen. Här kan barnen ge egna exempel på vad de lärt sig och sedan fråga: alla som lärt sig att ställer sig upp

Aktivitet: Muffinsceremoni och avslutning

Ledaren ber barnen att sätta sig i en ring. Alla får varsin muffins med ett ljus i. Ledaren tänder det första ljuset med en tändsticka och uttalar högt en önskan. Säger att vartefter ljuset tänds så får var och en en önska sig någonting och gärna dela med sig. Sedan tänds nästa ljus med hjälp av detta ljus osv. tills alla ljus är tända och alla önskningar är sagda. Därefter släcks alla ljusen och muffinsen äts upp. Ledaren ger barnen varsin avskedspresent med en agatgeod i som de får öppna.

Därefter får alla barnen varsin avskedsdikt. Ledaren läser upp dikten:

(Här står barnets namn).., du vet väl om att du är värdefull?
Vi vill att du ska veta att du är värdefull för ingen annan är som du.

Tyck om dig själv, för inom dig har du en gnistrande kärna lika vacker som kristallen inne i stenen du fått

Du skall också veta att din familj är okey och att ni kan göra bra saker tillsammans.

Du är ett barn som har rättigheter som innebär att du har rätt att känna dig trygg.

Du är inte ensam, det finns alltid någon som du kan be om hjälp.

Du kan alltid välja och säga nej till sådant som inte känns bra för dig.

Istället ska du använda ditt förstånd och säga ja till det som känns bra för dig och ha egna intressen.

Du är inte ansvarig för din familjs funktionshinder.

Det är dina föräldrar som har ansvar för att allt fungerar i din familj.

Det är också viktigt att komma ihåg att alla känslor är okey och att du själv väljer vad du vill visa.

Vi hoppas att du kan känna din egen kraft som du bär inom dig och som gör dig värdefull.

Vi vill sluta det här brevet med att tacka dig för att du har varit hos oss och att vi har fått lära känna dig.

Ledarna önskar barnen lycka till i fortsättningen.

16. 40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Gruppträff 15

Dagens Tema: Familjefest/avslutning

Dagens Budskap: Det finns hopp

14.45 - 15.15

Aktivitet: Bakning och/ eller pyssel

15.15 – 16.00

Aktivitet: Äta tillsammans

Aktivitet: Fri lek

16.00 – 16.30

Aktivitet: Skolbarnsprogrammet

Aktivitet: Fiskdamm med affirmationer

Aktivitet: Långdans

16.30 – 16.40

Aktivitet: Fika

16.40 – 16.50

Aktiviteter: Fiskdamm med påsar

16.50

Avslutning

Upplägg

Dagens Tema: *Familjefest/Avslutningsfest*

Gruppträff 15

Dagens budskap: *Det finns hopp*

Syfte:

- Att barnen får visa föräldrarna vad de gjort i skolbarnsprogrammet
- Att föräldrarna får kunskap om programmet som möjliggör för dem att stödja barnets frågor och funderingar
- Att syskon ska få en möjlighet att bli nyfikna och motiverade att vilja gå skolbarnsprogrammet
- Familjerna får prova på familjeaktiviteter som hör till julen eller sommaren så att barnen får uppleva traditioner
- Visa på aktiviteter där familjerna kan ha trevligt tillsammans och känna en gemenskap som ger hopp inför framtiden
- Att få familjerna att känna sig värdefulla och uppskattade
- Att få familjerna att vilja fortsätta delta i stödgruppverksamheter
- Att familjerna bjuds in till någon form av fortsatt stödgruppsverksamhet

Ledarna, barnen och deras familjer har en gemensam avslutningsfest med olika årstidsbundna aktiviteter. Exempel på aktiviteter som föräldrar och barn gör tillsammans:

- Baka pepparkakor/muffins
- Pyssel
- Äta gröt och skinksmörgås/sallad
- Gemensam långdans
- Fika
- Fiskdamm med affirmationer

Material:

Allt som hör till måltiden och fikat, bakingredienser, pysselmaterial, affirmationer, fiskespö, tygskynke till fiskdammen, bandspelare, påsar till fiskdammen, inbjudan till nästa termin. Hela Människan Hjulet, barnens pärmar och lådorna med allt material som används vid gruppträffarna. Alla delarna i hjulet har en egen låda som materialet förvaras i. Till exempel en gul låda för Familj & Vännerdelen. I lådan finns arbetsblad, Tejpingdockor och leksaksdjur.

14.45 – 15.15

Aktivitet: Bakning och/ eller pyssel

Vartefter familjerna kommer till festen får de prova på att baka och/eller pyssla tillsammans med ledarna som ansvarar för olika aktiviteter.

Aktivitet: Äta tillsammans

När alla pysslat eller bakat färdigt sätter sig alla tillsammans och äter.

Aktivitet: Fri lek

Barnen som ätit klart har fri lek. Oftast handlar det om olika uppvisningar som charader, sånguppträdanden eller andra lekar.

Aktivitet: Skolbarnsprogrammet

Barnen går en i taget, tillsammans med sin familj och en ledare in i ett rum. I rummet finns material från gruppträffarna och Hela Människan Hjulet. Barnen får sina pärmar. Med hjälp av materialet och med stöd av ledaren berättar barnen vad de gjort på gruppträffarna.

Aktivitet: Fiskdamm med affirmationer till alla

Familjerna går tillsammans fram till fiskdammen och får en i taget ”fiska” upp en affirmation.

Aktivitet: Långdans

Alla tar varandras händer och tar en långdans genom lokalerna.

16.30 – 16.40

Aktivitet: Fika

Aktivitet: Fiskdamm med godispåsar

Som avslutning på festen får barnen påsar med gåvor och godis

16.50 **Avslutning:** Inbjudan

Som avslutning får familjerna en inbjudan till någon form av stödgruppsverksamhet för nästa termin. Barnen bjuds in till en Försättningsklubb som är en fristående fortsättning efter skolbarnsprogrammet. Föräldrarna bjuds in till föräldragruppträffar och småsyskonen bjuds in till en förskolegrupp.

AFFIRMATIONER

JAG HAR EGEN KRAFT

JAG ÄR VÄRDEFULL

JAG DUGER SOM JAG ÄR

JAG ÄR VÄRD ATT TAS PÅ ALLVAR

JAG ÄR EN VIKTIG PERSON

JAG ÄR MODIG

ALTERNATIVPROGRAM

Exempel på alternativt program gruppträff 9 för yngre skolbarn

15.00 – 15.20	Gemensam fikastund
15.20 – 15.35	Välkomnande Namnlek: Djurleken Gemensamt: Förälderns funktionshinder Aktivitetsschemat Björnkorten Barnen berättar Repetition: Vad gjorde vi förra gången? Tema: <i>Vilja, val och ansvar</i> Budskap: <i>Jag har ansvar för min vilja</i> Prata om vad det innebär att jag har ansvar för min vilja. Gruppens umgängesregler Påminn om frågelådan
15.35 – 15.45	Lek: Ja och nej - linjen
15.45 – 15.55	Aktivitet: Collageövning – Viljandelen i Hela Människan Hjulet.
15.55 – 16.05	Aktivitet: Frågor ur frågelådan och barnen ritar
16.05 – 16.20	Aktivitet: Paus och fruktstund
16.20 – 16.35	Lek: Rollspel: att välja
16.35 – 16.40	Lek: Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
16.40 – 16.50	Avslutning: Dela med sig Vad har varit roligt idag? Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg gruppträff 9 program för yngre skolbarn

Tema: *Vilja, val och ansvar*

Budskap: *Jag har ansvar för min vilja*

Syfte:

- Att barnen ska få en förståelse för att de har ansvar för sina val
- Att barnen ska få en förståelse för att val har konsekvenser
- Att barnen ska bli medvetna om att det finns hälsosamma val
- Att barnen ska bli medvetna om att det finns ohälsosamma val.
- Att barnen ska få en förståelse för att de kan välja sina handlingar
- Att barnen får en möjlighet att träna på och/ eller bearbeta det som de fått lära sig
- Att barnen får prova på problemlösning och alternativa lösningar i valsituationer

Frågelådan:

Har du haft ansvar för ett djur någon gång? Vad är ett hälsosamt val för dig?
Vad är ett ohälsosamt val för dig?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, frystejp, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, en planeringskalender, häftet "Det här är dina rättigheter", affirmationer, ett mjukisdjur en igelkott, en pappers tallrik som föreställer ett glatt ansikte, ballonger, spegellådan, smilesbilder och leksakskanin i bur.

Viktigt att tänka på:

- De yngre barnen har inte frågor till frågelådan och frågor ur frågelådan som skilda aktiviteter. De flesta barnen kan själva inte skriva och läsa. Det blir därför svårt och abstrakt för dem. Istället finns det endast en aktivitet för frågor ur frågelådan. Ledarna har förberett lappar med frågor som anknyter till dagens tema och budskap. Sedan förs ett samtal kring dessa frågor. Barnen ritat under tiden. Ibland lägger barnen i egna lappar i frågelådan som ledaren tar upp och läser eller beskriver.
- Efter pausen ligger det alltid en lek i programmet för att kunna locka in dem från pausen. Ibland ligger Lika - olika leken efter pausen.
- Över huvudtaget är det viktigt att varva lek med aktiviteter för att de ska orka och vilja delta.

- De yngre barnen behöver längre tid för varje aktivitet. Särskilt när de skall rita eller skriva på sina arbetsblad.
- Hela tiden är det viktigt att försöka vara så konkret som möjligt, visa leksaksdjur, aktivitetskort, låt dem prova på att träna genom rollspel.
- Aktiviteten tankemodellen: ”handla – tänka – känna” med ”Gubben” är borttagen för de yngre barnen eftersom den är svår.

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnleken: Djurleken

Gemensamt: Föräldrarnas funktionshinder

Ledaren berättar att det barnen har gemensamt är att de har en förälder med ett funktionshinder. En del har någonting som kallas för en utvecklingsstörning andra kan ha läs- och skrivsvårigheter.

Ledaren går igenom dagens aktivitetsschema.

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren tar fram Hela Människan Hjulet och frågar barnen om de kommer ihåg vad de gjorde vid förra gruppträffen. Repeterar sedan tillsammans med barnen de olika delarna av hjulet med hjälp av det tidigare använda materialet. Visar avslutningsvis i mitten på det stora kartong hjulet och i mitten på det lilla hjulet i pärmen - den egna kraften - och säger till barnen ”du och din egen kraft påverkas av de olika delarna i hjulet. Du har ett skyddande däck och det är dina rättigheter som du har enligt barnkonventionen”. Visar häftet ”Det här är dina rättigheter”. Ledaren pekar sedan på däcket och säger ”det är allas lika värde och att du har rätt att vara barn”.

Tema: *Vilja, val och ansvar*

Budskap: *Jag har ansvar för min vilja*

Ledaren berättar ”att ta ansvar innebär att jag gör ett val och står för det.”

Ledaren tar fram en leksaksbur med en kanin i och frågar barnen vad det är.

Säger sedan ”jag har lovat att ta hand om, ta ansvar för en kanin. Vad kan det innebära”? Ledaren förtydligar genom att säga ”jag måste sköta om djuret och ge det mat annars blir konsekvenserna att kaninen blir hungrig och far illa. Då har jag inte tagit mitt ansvar och inte stått för konsekvenserna. Har ni tagit ansvar för och skött om något djur någon gång”?

Ledaren berättar sedan ”att vara förälder innebär att ha ansvar för sina barn.”

Läs och visa bilderna på gruppens umgängesregler

Lek: Ja och nej - linjen - Att ta ställning.

Ledaren gör en mittlinje på golvet med hjälp av frystejp. Ena sidan är en ja-sida och den andra är en nej-sida. Barnen ställer upp sig på linjen och ledaren ställer ja och nej-frågor som barnen får ta ställning till genom att ställa sig på de olika sidorna. Exempel på frågor:

Tycker du om att sparka fotboll? Kan du visa för andra att du är arg? Tycker du om att titta på TV? Vågar du klappa en tiger? Tycker du om att baka? Vågar du fråga chans på den du tycker om? Tycker du om glass? Cyklar du utan hjälm? Kan du visa för andra att du är ledsen? Tycker du om pizza? Tycker du om att retas med kompisar? Tycker du om att leka med kompisar?

Aktivitet: Collageövning – Viljandelen

Med hjälp av en svart tejp delas tårtbiten av i en ja och en nej-sida i Viljandelen på Hela Människan Hjulet. Sedan samtalar ledarna med barnen om saker som vi ska/kan säga ja till som är hälsosamma val, respektive bör/ska säga nej till som är ohälsosamma val. Alla hjälps åt att rita eller klippa ur bilder ur tidningar och sedan klistra in dem som exempel på sådant som är hälsosamma val på ja-sidan i Viljan delen. På nej-sidan klistras in exempel på ohälsosamma val.

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar

16.05 – 16.15

Aktivitet: Paus och fruktstund

Rollspel: Viljan

Att välja

Ledaren instruerar barnen att de ska få spela rollspel. De ska få träna på att göra olika val. Ledaren frågar barnen om exempel på hälsosamma val och ohälsosamma val och konsekvenserna av de olika valen. Sedan får barnen spela upp de olika valen. De får praktiskt prova på det hälsosamma ja-valet respektive ohälsosamma nej-valet.

Exempel på ett hälsosamt val: Att sätta på sig cykelhjälm fast det är bråttom hem till kompiserna. Att inte ha den på är ett ohälsosamt val.

Exempel på ett nej-val: En kompis frågar om du vill följa med till affären och snatta godis för ingen har pengar att handla för. Ett bra val är att säga nej. Ett bra ja-val kan vara att samla tomburkar som pantar och sedan handla godis för pengarna.

Exempel på ett bra ja-val: När andra kompisar i skolan retas med ett barn i skolan att då låta bli att retas med det barnet är ett bra ja-val. Att våga säga ifrån åt dem som retas är ett bra ja-val. Att leka med barnet som blir retat är ett bra ja-val. Att berätta för andra vuxna och be om hjälp är ett bra ja-val. Att retas med barnet är inte bra det är ett nej-val som du ska säga nej till. Hur tror du det känns för barnet att bli retat? Har du blivit retad någon gång? Vad gjorde du då?

Lek: Lika - olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om falukorv

Tycker om pizza

Tycker om att välja

Säger till en vuxen om någon är dum mot dig

Tycker om att måla

Ser dig för innan du går över gatan

Tycker om att bada

Vågar hoppa ner i badbassängen från kanten

Tycker om kaniner

Tycker det är svårt att välja

Använder cykelhjälm när du cyklar

Tycker om att springa

Vågar gå in i ett rum som är mörkt

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Exempel på alternativt program gruppträff 13 för yngre skolbarn

15.00 – 15.20	Gemensam fikastund
15.20 – 15.35	Välkomnande Namnleken: Djurleken Gemensamt: Förälderns funktionshinder Aktivitetsschemat Björnkorten Barnen berättar Repetition: Vad gjorde vi förra gången Tema: <i>Förståndet</i> Budskap: <i>Det är okey att göra saker som känns bra för mig</i> Gruppens umgängesregler
15.35 – 15.45	Arbetsblad 7: Förståndet Saker som är bra för mig att göra
15.45 – 16.55	Lek: Charader på temat fritidsintressen
15.55 - 16.05	Aktivitet: Frågor ur frågelådan och barnen ritar.
16.05 – 16.15	Aktivitet: Paus och fruktstund
16.15 – 16.25	Aktivitet: Rollspel på temat förståndet.
16.25 – 16.35	Aktivitet: Collageövning – Förståndetdelen i Hela Människan hjulet.
16.35 – 16.40	Lek: Lika – olika utifrån dagens tema och budskap
16.40 – 16.50	Avslutning: Dela med sig Vad har varit roligt idag? Lek: Flätan med personligt hej då!

Upplägg gruppträff 13 program för yngre skolbarn

Tema: *Förståndet*

Budskap: *Det är okey att göra saker som känns bra för mig*

Syfte:

- Att barnen ska få kunskap om att de använder sitt förstånd då de tänker ut eller gör saker som känns bra för dem
- Att barnen får konkretisera hur de kan använda sitt förstånd och göra saker som är bra för dem
- Att barnen får en möjlighet att träna på och/ eller bearbeta det som de fått lära sig
- Att barnen får prova på problemlösning och alternativa lösningar i valsituationer

Frågelådan:

Vad är förstånd? Hur kan du använda ditt förstånd? Att använda mössa när det är kallt ute är det att använda sitt förstånd? Var sitter förståndet?

Material:

Namnappar, aktivitetsschemat, påsen med djurbilderna, umgängesregler med bilder, färgpennor, papper, lim, sax, tidningar, frågelådan, björnkorten, barnens pärmar, Hela Människan Hjulet, Hoppet – stegen, en tyggroda i en påse, arbetsblad 7, häftet "Det här är dina rättigheter", planeringskalender, informationsblad om LSS – lagen, "Tejpingdockor", leksaksdjur och charadkort.

15.00 – 15.20 Gemensam fikastund

15.20 – 15.35

Välkomnande

Namnleken: Djurleken

Gemensamt: Förälderns funktionshinder

Aktivitetsschemat

Björnkorten

Barnen berättar

Repetition: Vad gjorde vi förra gången?

Ledaren repeterar tillsammans med barnen med hjälp av Hela Människan Hjulet och det tidigare använda materialet. Ledaren pekar på Familj & Vännerdelen i hjulet och Egen kraftdelen och säger "din familj och dina vänner kan ge dig stöd och påverkar din egen kraft". Ledaren pekar sedan på Barns rättighetsdelen och Egen kraftdelen och säger "du har rätt att ha egna intressen och det påverkar dig och din egen kraft".

Tema: *Förståndet*

Budskap: *Det är okey att göra saker som känns bra för mig*

Gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Arbetsblad 7: Förståndet

Ledaren berättar att förståndet kan hjälpa till så att vi väljer att göra saker som är bra för oss. Ledaren ber barnen rita saker som de tycker om att göra och känns bra för dem på sina arbetsblad. Frågar och diskuterar med barnen om var förståndet sitter och hur de kan använda sitt förstånd.

Sedan får barnen måla en flik grå på ett registerblad i den egna pärmen och göra en grå tårtbit på registerbladet och ledaren hjälper barnen att skriva Förståndet. Därefter sätts arbetsbladet in i pärmen.

Lek: Charader på temat fritidsintressen.

Med hjälp av aktivitetskort leker vi charader. Barnen får gärna ta fram arbetsblad 6: Mina intressen ur pärmen och spela upp det de tidigare ritat.

Aktivitet: Frågor ur frågelådan diskuteras och besvaras och barnen ritar.

16.05 – 16.15

Aktivitet: Paus och fruktstund

Lek: Rollspel

Förståndet.

Ledaren kan föreslå ett scenario där barnen får träna på att använda sitt förstånd. Barnen skall praktiskt prova på de olika rollerna och spela upp de olika alternativen. De kan repetera de tidigare använda scenarierna från rollspelet att välja från gruppträff 9.

Exempel 1: Barnet är ute på gården och leker. Det kommer ett annat barn och frågar om det vill följa med och cykla. Det andra barnet säger ”du behöver inte gå in och hämta din cykelhjälm du kan cykla ändå”. Här frågar ledaren hur barnet skall göra om det använder sitt förstånd.

Exempel 2: Ett barn frågar ett annat barn om det är sugen på godis. Ingen av dem har pengar. Det ena barnet säger ”vi kan snatta lite godis”.

Här får barnen säga vad som är rätt eller fel att göra och vad de skall göra om de använder sitt förstånd. Sedan får de försöka hitta på alternativ för att få ihop pengar till godis. Som att leta burkar och sedan panta dem.

Exempel 3: Barnen är i skolan och ute på rast. Ett barn står och tittar på, de andra frågar om hon/han vill vara med och reta det andra barnet. Här får barnet säga vad som är rätt och fel att göra. Hur de skall göra om de använder sitt

förstånd. Försöka hitta på alternativ som att säga ”nej det är fel att retas”. Gå fram till den som blir retad och visa att de är vänner eller hämta en lärare.

Aktivitet: Collageövning – Förståndetdelen

En ledare tar fram Hela Människan Hjulet och använder det för att åskådliggöra förståndet. Pekar på delarna i hjulet och säger till barnen ”att använda kunskaperna du fått när du gått i gruppen är att använda sitt förstånd. Exempel på detta är t.ex. att be om hjälp då du behöver det, ha ett intresse, gå i skolan”. Tillsammans samtalar ledarna och barnen om förståndet och klipper, klistrar eller rita bilder på förståndet och sätter in det i Förståndetdelen i hjulet.

Lek: Lika olika utifrån dagens tema och budskap

Alla somställer sig upp!

Tycker om pizza

Tycker om fiskgratäng

Pratar högt eller tyst med sig själv när de funderar

Tycker om att leka kurragömma

Tänker efter först och gör sedan

Tycker om katter

Går på fritidsaktivitet efter skolan eller på kvällen

Alla som tycker det verkar spännande att.....

spela bowling

spela fotboll

spela något instrument

lära sig dansa

sjunga i kör

gå på scouter

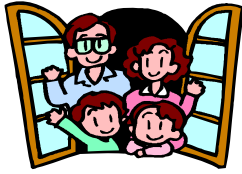
gå på Junis

16. 40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hej då!

Exempel på ramprogram Fortsättningsklubben

15.00 – 15.20

Gemensam fikastund

15.20

Ev. Uppdelning i smågrupper

Samling:

Välkomnande

Gemensamt: förälderns funktionshinder

Namnleken - djurleken

Björnkorten

Barnen berättar

Genomgång av aktivitetsschemat

Gruppens umgängesregler

Påminn om frågelådan

Lek/aktivitet utifrån dagens tema

Aktivitet: Ev. Frågor till frågelådan

16.05 – 16.20

Paus och fruktstund

Aktivitet: Ev. Frågor ur frågelådan och barnen ritar

Fri lek

Ev. **Lek:** Lika – olika utifrån dagens tema och budskap

16.40 – 16.50

Avslutning: Dela med sig:

Vad har varit roligt idag?

Lek: Flätan med personligt hejdå!

Exempel på teman i Fortsättningsklubben

Fortsättningsklubbens planering hösten 2007

Funktionshinder + barnens förslag, umgängesregler

Studiebesök scouterna

Planeringskalendrar: pricka in tisdagar + annat

Kroppen och gränser

Den egna personen: Jag är värdefull

Familjen: Min familj är okey

Funktionshinder: Alla är värdefulla, Jag är inte ansvarig...

Känslor: Alla känslor är okey

Studiebesök på biblioteket

Baka

Studiebesök brandkår/polis

Barns rättigheter

Baka

Pyssel

Avslutning: jul lunch

Fortsättningsklubbens planering våren 2008

Start gruppverksamheterna

Planering med barnen

Planering med barnen

Funktionshinder

Uppföljning funktionshinder

Lediga sportlov

Följa barnen

Barnen berättar/ Bra och dåliga hemligheter

Uppföljning bra och dåliga hemligheter

Laga mat och påskpyssel tillsammans med föräldrarna

Lediga påsklov

Barnen berättar/ Vilja, risker, val och ansvar med Förståndet och "Gubben" med tankemodellen: tanke, känsla och handling.

Studiebesök: Bibliotek eller brandstation

Ute

Måla/baka och barnintervjuer

Måla/baka och barnintervjuer

Måla/baka och barnintervjuer

Måla/baka och barnintervjuer

Utflykt: grilla korv och "Hitta vilse"

Uppföljning "Hitta vilse"

Avslutningsresa till Hemlingby, Gävle

ARBETSBLAD

Arbetsblad 1: Varför jag är här

Jag är här i gruppen därför att.....

Arbetsblad 2:1 Familjen

Jag tycker om att göra detta med min mamma.....

Arbetsblad 2:2 Familjen

Jag tycker om att göra detta med min pappa.....

Arbetsblad 2:3 Familjen
Rita din familj

Arbetsblad 3: Barns rättigheter

Klipp ut bilder på olika slags barn. Klistra in dem på arbetsbladet

Arbetsblad 4: Barns rättigheter - Trygghet
Rita vad trygghet är för dig

Arbetsblad 5: Familj & Vänner - Stödet

Fem fingrar: Rita av din hand. På dina fingrar skriver du vem du kan få stöd eller hjälp av.

Arbetsblad 6: Barns rättigheter - Mina intressen

Rita vad du tycker om att göra eller skulle vilja göra.....

Arbetsblad 7: Förståndet

Rita saker som du kan göra som är bra för dig.....

DIKTER

Dikt 1: Förväntningar

Jag förväntar mig/hoppas på att.....

Dikt 2:, du vet väl om att du är värdefull?

Vi vill att du ska veta att du är värdefull för ingen annan är som du.

Tyck om dig själv, för inom dig har du en gnistrande kärna lika vacker som kristallen inne i stenen du fått

Du skall också veta att din familj är okey och att ni kan göra bra saker tillsammans.

Du är ett barn som har rättigheter som innebär att du har rätt att känna dig trygg.

Du är inte ensam, det finns alltid någon som du kan be om hjälp.

Du kan alltid välja och säga nej till sådant som inte känns bra för dig.

Istället ska du använda ditt förstånd och säga ja till det som känns bra för dig och ha egna intressen.

Du är inte ansvarig för din familjs funktionshinder.

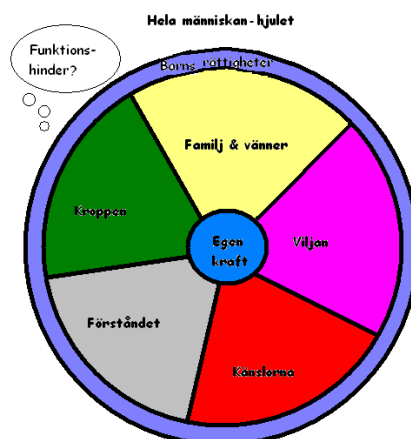
Det är dina föräldrar som har ansvar för att allt fungerar i din familj.

Det är också viktigt att komma ihåg att alla känslor är okey och att du själv väljer vad du vill visa.

Vi hoppas att du kan känna din egen kraft som du bär inom dig och som gör dig så värdefull.

Vi vill sluta det här brevet med att tacka dig för att du har varit hos oss och att vi har fått lära känna dig.

Lycka till i fortsättningen önskar

LEKAR

Ballonglek

Speciellt att tänka på:

Här gäller det att kunna läsa av barnen. En del barn kan vara väldigt ljudkänsliga och rädd för att smälla en ballong. Erbjud dem hjälp som att hålla för öronen eller att få avstå genom att de kan gå ut från rummet. Här gäller det att kunna läsa av barnen och att hitta ett förhållningssätt utan att den metaforiska innebörden av leken förtas. Det är viktigt att dessa övningar får ta tid så det finns tid för reflektioner och samtal efteråt.

Ballong lek 1:

Alla barnen får en ballong som de blåser upp, knyter ihop och sätter sig på samtidigt som en ledare berättar om barnkonventionen och att barn har rättigheter. Alla ballongerna ska sedan smällas.

Ledaren säger sedan till barnen ”du har rätt att ha dina känslor. Hur kändes det att göra detta med ballongen? Vilken känsla kände du? Någon kanske tyckte det var kul. Någon annan kanske blev rädd. Vad finns det för olika känslor”? Alla får berätta vad de kände. Ledaren säger ”alla känslor är okey och det kan vara svårt att sitta stilla och lyssna om man känner sig fylld av känslor som ballongen vi satt på. Det är bra att pysa ut känslor och att berätta för någon hur det känns. Att panga ballongerna”.

Ballong lek 2:

Alla barnen får en varsin ballong. Ledaren uppmanar barnen att fylla ballongen med luft och samtidigt fylla ballongen med en känsla som de vill lämna ifrån sig. Ledaren uppmanar barnen att föreställa sig att när de släpper ballongen så puser känslan ut med luften. De får göra det så många gånger de vill. Efteråt pratar ledaren med barnen om hur det kändes att göra detta. Barnen berättar också vilken känsla de ville lämna ifrån sig. De kan också berätta om situationen som känslan kom ifrån.

Blindbock: Vem är det?

Material: En tygschal

Barnet som ska vara blindbock får en schal över ögonen. Alla andra rör sig runt om i rummet. När barnet säger ”frys” så stannar alla där de är. Den som är blindbock får sedan gå runt och försöka hitta en person och gissa vem det är genom att känna på personen med sina händer och sedan säga den personens namn. Sedan får alla röra sig tills blindbocken säger ”frys” igen. Så håller det på tills alla blivit hittade och alla som vill fått vara blindbock.

Charadlek: fritidsintressen

Material: Aktivitetskort som visar fritidsintressen

Ledaren instruerar barnen att de en och en får komma fram och ta ett aktivitetskort som visar olika fritidsintressen. Sedan får de spela upp en scen med hjälp av gester där de håller på med det fritidsintresse som kortet visar. De andra ska gissa vad det är.

Djurleken – En namnlek

Ledaren tar fram en påse med olika djurbilder. Ledaren säger: Jag heter Gitt och väljer en bild på en groda eftersom groda börjar på bokstaven g som i Gitt. Ledaren säger till barnen och de andra ledarna att de får välja en djurbild. Om de vill kan de välja en djurbild som börjar på samma bokstav som sitt namn. De barn som behöver hjälp får det. När alla valt en djur bild så säger ledaren att nu ska vi leka en namnlek. Ledaren visar sin djurbild och säger ”hej, jag heter Gitt Groda”. Gruppen svarar med att säga ”hej Gitt Groda”. En annan ledare visar sin djurbild och säger ”hej, jag heter Sara Snigel”. Gruppen svarar med att säga ”hej, Sara Snigel”. Alla i gruppen presenterar sig på detta sätt för varandra. Om en deltagare har svårt att komma på ett djurnamn så kan hon/han be om hjälp eller enbart använda sitt förnamn.

Fallskärmsleken

Material: En stor tygfällskärm och en liten mjuk boll

Denna lek kräver utrymme och barnen får en möjlighet att röra på sig. Samtidigt lär de känna varandra, övar på namnen och tränar på att samarbeta.

Alla ställer sig upp och håller upp fallskärmen/tyget och en mjuk boll läggs på den. Bollen går först till en ledare som sedan bestämmer vem bollen ska rullas till. Ledaren säger ”nu rullar vi bollen till Maj”. Sedan hjälps alla åt så bollen rullar på fallskärmen till den personen. Allt eftersom får alla deltagare turen. Som avslutning tar ledaren bort bollen och barnen får lägga sig ned på golvet. Ledarna för skärmen uppåt och nedåt några gånger ovanför barnen och sedan släpper de den uppe i luften. Den singlar sedan ner mot de liggande barnen.

Flätanleken

Ledaren ber barnen ställa sig i en ring och hålla varandra i händerna. Ledaren säger ”nu ska vi fläta en riktig fläta. Vem ska vi fläta i flätan in?” Sedan säger hon ett namn på en ledare ”Elisabeth”. Då skall Elisabeth korsarmarna genom att lägga höger arm över den vänstra armen och sedan ta tag i de andras händer i ringen igen. Sedan upprepas ramsan ”nu ska vi fläta en riktig fläta. Vem ska vi fläta i flätan in”? Då säger Elisabeth ett namn på ett barn osv. tills allas armar är korsade i ringen. Då säger ledaren ”nu har vi flätat en riktig fläta nu ska vi fläta den flätan ut”. Då skall alla vända sig utåt i ringen utan att släppa taget om varandras händer.

Det gör de genom att föra armarna framåt – bakåt över huvudet samtidigt som de vänder sig om. Det hela avslutas med att alla säger ”hejdå” och sedan släpper varandras händer.

Gör si gör så

Ledaren berättar att hon kommer att visa olika rörelser. När hon säger ”gör så” då skall barnen göra rörelsen som ledaren visar. Men om hon säger ”gör si” så skall barnen låta bli att göra rörelsen. Ledaren gör det några gånger sedan turas barnen och ledarna om tills alla som vill fått provat att leda leken.

Ja och nej - linjen - Att ta ställning.

Material: Frystape och frågeställningar

Ledaren gör en mittlinje på golvet med hjälp av frystejp. Ena sidan är en ja-sida och den andra är en nej-sida. Barnen ställer upp sig på linjen och ledaren ställer ja och nej - frågor som barnen får ta ställning till genom att ställa sig på de olika sidorna. Exempel på frågor:

Tycker du om att sparka fotboll? Kan du visa för andra att du är arg? Tycker du om att titta på TV? Vågar du klappa en tiger? Tycker du om att baka? Vågar du fråga chans på den du tycker om? Tycker du om glass? Cyklar du utan hjälm? Kan du visa för andra att du är ledsen? Tycker du om pizza? Tycker du om att retas med kompisar? Tycker du om att leka med kompisar?

Kasta groda 1

Material: En kastgroda i tyg

Alla sitter eller står i en ring. Sedan presenterar sig alla genom denna namnlek. Ledaren börjar genom att kasta en tyggroda till en annan ledare och säger ”jag heter Britta vad heter du? Ledaren svarar då ”jag heter Gun.” Ledaren kastar grodan till ett barn och säger samtidigt ”vad heter du?” Sedan kastas grodan runt tills alla fått berätta vad de heter.

Kasta Groda 2

En annan variant av leken som är en bra reserv lek att ta till då barnen behöver aktiveras är att kasta grodan och säga jag tycker om.....vad tycker du om

Kom alla mina kycklingar

Den här leken kräver utrymme och barnen får en möjlighet att röra på sig. Alla ställer sig upp och sprider ut sig över golvet. En ledare agerar räv och ställer sig framför barnen en annan ledare agerar hönsamma och ställer sig på andra sidan om gruppen. Barnen och de andra ledarna agerar kycklingar. Hönsamma ropar ”kom alla mina kycklingar”. De andra svarar ”vi törs inte för räven”. Hönsamma ropar ”kom ändå.” Kycklingarna försöker springa

över till hönsmamman. Rävén försöker att ta så många som möjligt. De tagna kycklingarna stannar hos rävén och hjälper till att fånga de andra nästa gång de springer över. Hönsmamman byter sida varje gång och leken pågår tills det endast finns en kyckling kvar.

Lika – olika leken

Ledaren berättar för barnen att vi människor många gånger är mer lika varandra än vi vet om och det skall denna lek visa på. Ledaren säger sedan ”om du känner igen dig i det jag säger så ställer du dig upp”.

Alla somställer sig upp!

- Tycker om glass
- Tycker om spenat
- Kände sig lite pirriga att komma hit idag
- Tycker om att bada
- Tycker om katter
- Tycker om hundar
- Som har en syster
- Som har en bror
- Som tycker om att retas
- Som gillar att sparka fotboll
- Som gillar att cykla
- Som vill ha nya kompisar

Vid denna lek lägger ledarna in påståenden som utgår ifrån dagens tema och budskap. Så småningom lägger ledarna till påståendet - Lärt sig något nytt idag... I mån av tid kan leken fortsättningsvis avslutas med en följdfråga efter detta påstående. ”Vad är nytt för dig”?

Rollspel

Speciellt att tänka på:

En del barn vill gärna använda kläder och dylikt i sitt rollspel för att lättare gå in i sin roll. Övningarna kan sätta igång processer hos barnen. Därför är det viktigt med tid för reflektioner och samtal efteråt både i grupp och enskilt.

Att säga nej - Temat: Kroppen och gränser

Ledaren kan föreslå ett scenario där barnen får träna på att säga nej.

Exempel : Barnet har varit och handlat. Utanför affären finns en man som säger att barnet får godis om det följer med mannen. Barnet får träna på att både säga nej och visa nej med sitt kroppsspråk.

Exempel 2: En vuxen släkting kommer hem till familjen. Den vuxne vill krama barnet. Barnet vill inte och säger nej och visar med sitt kroppsspråk att det inte vill.

Alla barn som vill får prova på att rollspela barnet som säger nej. Sedan kan scenerna och händelserna ändras utifrån barnens önskemål. Ledarna samtalar med barnen om hur barnen kan säga nej och visa nej med kroppsspråket. De samtalar också om hur de kan säga nej på olika sätt. Ledarna påminner barnen om barnkonventionen och att de har rätt att säga nej. Ledarna tar också upp med barnen vad de ska göra om de inte blir respekterade. Till exempel springa därifrån, hämta hjälp, prata med föräldrarna eller andra vuxna. Barnen får sedan prova på de olika alternativen. Ledarna frågar också barnen hur det känns att rollspela.

Ramsan från boken "Vilda säger nej"(Rydell, Wadman 2006) passar också att träna på. Samtidigt som alla säger ramsan så ska de göra de olika kroppsrörelserna:

"Min kropp är min! (Peka på dig själv).

Din kropp är din! (Peka på de andra).

Rör någon min kropp när jag inte vill,(skaka på huvudet)

Då säger jag till! NEJ!(sätt händerna i sidorna, se sträng ut, stampa med foten)".

Att välja - Temat: Viljan

Ledaren instruerar barnen att de ska få spela rollspel. De ska få träna på att göra olika val. Ledaren frågar barnen om exempel på hälsosamma val och ohälsosamma val och konsekvenserna av de olika valen. Sedan får barnen spela upp de olika valen. De får praktiskt prova på det hälsosamma ja-valet respektive ohälsosamma nej-valet.

Exempel på ett hälsosamt val: Att sätta på sig cykelhjälmen fast det är bråttom hem till kompiserna. Att inte ha den på är ett ohälsosamt val.

Exempel på ett nej-val: En kompis frågar om man vill följa med till affären och snatta godis för ingen har pengar att köpa det för. Ett bra val är att säga nej. Ett bra ja-val kan vara att samla tomburkar som pantos och sedan köpa godis för pengarna.

Exempel på ett bra ja-val: När andra kompisar i skolan retas med ett barn i skolan att då låta bli att retas med det barnet är ett bra ja-val. Att våga säga ifrån åt dem som retas är ett bra ja-val. Att leka med barnet som blir retat är ett bra ja-val. Att berätta för andra vuxna och be om hjälp är ett bra ja-val. Att retas med barnet är inte bra det är ett nej-val som vi ska säga nej till. Hur tror ni det känns för barnet att bli retat? Har du blivit retad någon gång? Vad gjorde du då?

Att välja det som är bra för mig - Temat: Förståndet

Ledaren kan föreslå ett scenario där barnen får träna på att använda sitt förstånd. Barnen skall praktiskt prova på de olika rollerna och spela upp de olika alternativen. De kan repetera de tidigare använda scenarierna från rollspelet att välja från gruppträff 9.

Exempel 1: Barnet är ute på gården och leker. Det kommer ett annat barn och frågar om det vill följa med och cykla. Det andra barnet säger ”du behöver inte gå in och hämta din cykelhjelm du kan cykla ändå”. Här frågar ledaren hur barnet skall göra om det använder sitt förstånd.

Exempel 2: Ett barn frågar ett annat barn om det är sugen på godis. Ingen av dem har pengar. Det ena barnet säger ”vi kan snatta lite godis”. Här får barnen säga vad som är rätt eller fel att göra och vad de skall göra om de använder sitt förstånd. Sedan får de försöka hitta på alternativ för att få ihop pengar till godis. Som att leta burkar och sedan panta dem.

Exempel 3: Barnen är i skolan och ute på rast. Ett barn står och tittar på, de andra frågar om hon/han vill vara med och reta det andra barnet. Här får barnet säga vad som är rätt och fel att göra. Hur de skall göra om de använder sitt förstånd. Försöka hitta på alternativ som att säga ”nej det är fel att retas”. Gå fram till den som blir retad och visa att de är vänner eller hämta en lärare.

Trygghetsleken

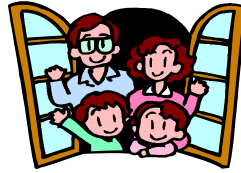
Ledaren tar ett barn i handen och ber barnet att blunda. Ledaren för sedan barnet runt i rummet. Berättar för barnen att denna övning skall alla få prova på att göra. Men först ska alla hjälpas åt att göra i ordning en hinderbana som de sedan ska få följa. Tillsammans gör gruppen en hinderbana med hjälp av möblerna i rummet. Ledaren ber barnen att ta en ledare eller ett annat barn i handen och sedan att blunda. De får sedan turas om att bli ledd av den andre och träna på att lita på att den andre för dem tryggt runt hinderbanan i rummet.

Referenser

- Antonovsky, Antonovsky (2005), *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur
- Barnombudsmannen, studiehandledning (2003:02) *Om barn och ungas rättigheter*
- Bosson Rydell, Marie & Wadman, Eva-Marie (2006), *Vilda säger nej.*, Stockholm: Gleerups
- Enoksson, Helena (2006), *Min kropp är min*. Västerås stift
- Feldman, Maurice (2005) *Family Preservation*, Conference Presentation, Uppsala, 29 September, 2005
- Hagborg, Elisabeth och Jonsson, Yvonne (2006) *Handbok för gruppledare, Hela Människan Hjulet*. Utbildningsmaterial: opublicerat
- Hindberg, Barbro (2006) *Sårbara barn - att vara liten, misshandlad och försummad*. Stockholm: Gothia
- Iwarsson, Petter (2007) *Samtal med barn och ungdomar*. Stockholm: Gothia
- Knight, Randy & Veldman, Wendy (2005) *Visual Strategies*. McMaster Childrens Hospital Chedoke Site, Ontario, Kanada: Hamilton Health Sciences
- Lindstein, Tomas (2001) *Ur barnen & ungdomarnas perspektiv*. Stockholm: Gothia
- Ribbing, Sofie (2005) *Vara vettig vuxen*. Stockholm: Gothia
- Rädda barnen (2007) *Det här är dina rättigheter*
- Rädda Barnen och Allmänna Barnhuset(2007) *Akta Barnen. Om våld mot små barn*
- Soltvedt, Martin (2005) *BOF – Barnorienterad familjeterapi*. Förlagsort: Mareld
- Starke, Mikaela (2007-131-8) *Barn till utvecklingsstörda Föräldrar*. Socialstyrelsen: kunskapsöversikter, www.socialstyrelsen.se/publicerat
- Wegscheider-Cruse, Sharon (1989) *Another Chance: Hope and Health for the Alcoholic Family*, Science and Behavior Books
- Werner, Emely (2003) *Mot alla odds*. Lund: Studentlitteratur
- Informationsmaterial om funktionshinder finns att hämta på:
www.lul.se/funktionshinder/infoteket om funktionshinder
- Ytterligare information finns att hämta på:
www.tierp.se/barnutbildning/familjecentral/fib och
www.regionuppsala.se/fib

BILAGOR

Bilaga 1

Upplägg och information till föräldrar vid rekrytering till skolbarnsprogrammet

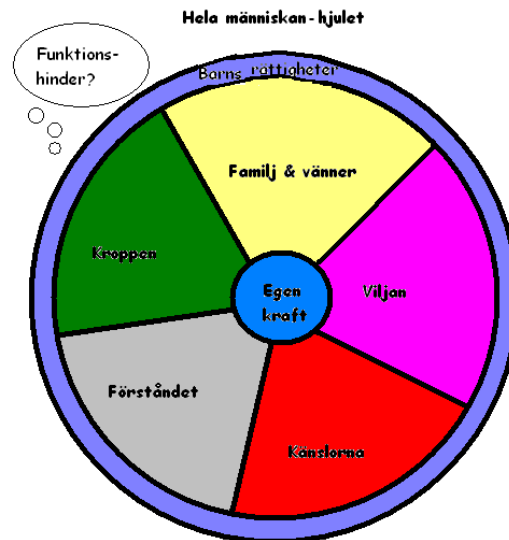
1. Vi går igenom informationsbroschyren om barngruppsverksamheten.
 2. Vi lämnar information om:
 - Arbetet runt barnen utgår från Barnkonventionen: ”Att barn har rätt att få kunskap.”
 - Alla som arbetar med Barngruppsverksamheten har sekretess och tystnadsplikt.
 - Barngruppsledarna har anmälningsskyldighet enligt Socialtjänstlagen.
- Anmälningssblankett skall fyllas i. Separata för de föräldrar som behöver det.
 - Barnet får gå i skolbarnsprogrammet när båda vårdnadshavarna godkänt detta.
 - Barnet bör komma till gruppträffarna även om föräldern inte kan komma. Om föräldern kontakter oss så kan vi hjälpa till med att hämta och lämna barnet till gruppträffen.
 - Det är viktigt att du som förälder stödjer barnet att delta i gruppverksamheten. Fråga inte ut barnet om vad som händer i gruppen. Barnet får själv välja om det vill berätta.

Respektera vårt gemensamma tystnadslöfte: ”*att inte sprida ut det som sägs på våra gruppträffar.*”

Bilaga 2 Rekryteringsbroschyr

BJÖRKGÅRDENS FAMILJECENTRAL

Gustavsgatan 5
815 80 Tierp

Gruppverksamhet för barn som har en förälder med ett funktionshinder som utvecklingsstörning, eller andra kognitiva svårigheter.

Gruppverksamheten är för barn som har en förälder med ett funktionshinder som utvecklingsstörning eller andra kognitiva svårigheter.

Funktionshindret kan innebära svårigheter med planering, struktur, minne, läsning, räkning eller skrivning.

Grupperna består av 6-10 barn i åldrarna 7-12 år. Under hösten kommer vi att träffas 15 ggr på Familjecentralen. Vi träffas 2 timmar per gång.

Gruppträffarna följer ett pedagogiskt program. Vi arbetar kring olika teman med övningar, lekar, rollspel, bild och samtal.

Exempel på teman:

- Känslor
- Familj
- Funktionshinder
- Jag och mina intressen
- Barns rättigheter

I Familjecentralens barngruppsverksamhet vill vi ge barnen en möjlighet att:

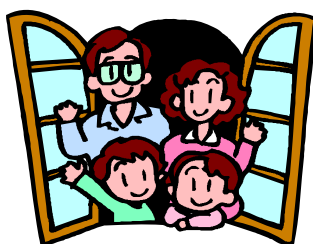
- få kunskap om olika funktionshinder
- få kunskap om barns rättigheter
- få förståelse för att det inte är någons fel när någon i familjen har ett funktionshinder som t.ex. utvecklingsstörning, svagbegåvning eller andra kognitiva svårigheter.
- få förståelse för att de inte är ensamma om sin upplevelse
- upptäcka mer om sig själv och sina förmågor
- prata om sina tankar, frågor och känslor
- få ökad självkänsla och kännedom om sina egna känslor, behov och rättigheter

Vill du ha mer information om barngruppsverksamheten så kan du kontakta någon av dessa personer:

Lena Holmström
Familjepedagog
0293-185 73

Maj Johanson
Specialpedagog, habiliteringen
073- 092 32 39

Sara RådboWahlström
Specialpedagog, skolan
070 – 380 40 56

Barngruppsverksamheten ingår i FIB-projektet som handlar om att utveckla stödet till barnfamiljer där minst en av **F**öräldrarna har en utvecklingsstörning/**I**ntellektuell **B**egränsning.

Tierps kommun

Landstinget i Uppsala län

Bilaga 3 Anmälan till FIB – projektets skolbarnsprogram

.....
Barnets namn

.....
Bostadsadress

.....
Postnummer/ postadress

.....
Telefon bostad

.....
Födelseår/ - månad

.....
Klass

.....
Skola

.....
Förälders namn

.....
Förälders namn

.....
Telefon/mobiltelefon

.....
Telefon/mobiltelefon

Finns det något annat vi bör veta om barnet som t.ex. allergier, mediciner eller något som vi behöver veta om ditt barn?

.....
Använd gärna baksidan också

Jag anmäler mitt barn till skolbarnsprogrammet. Jag tillåter personalen att skjutsa mitt barn i egen bil till och från barngruppsverksamhetens olika aktiviteter.

.....
Datum

.....
Vårdnadshavares underskrift

.....
Datum

.....
Vårdnadshavares underskrift

Bilaga 4 Gruppledarnas utbildning

Utbildningens mål

Efter avslutad kurs skulle deltagarna ha kunskaper att

- rekrytera och sätta samman grupp för barn/ungdom
 - kunna informera om verksamheten för berörda, samarbetskontakter och intresserade
 - starta, leda och avsluta grupp efter metodhandboken Hela Människan Hjulet.
 - avpassa gruppledarstil i form av tilltal och förhållningssätt beroende på gruppdeltagarnas ålder, barn, ungdom alt. vuxna
 - vid behov med berörda och samarbetspartner diskutera eventuella fortsatta stödinsatser
- Samt förvärvat ingående kunskap om avsedd målgrupps livssituation

Utbildningens innehåll

Utbildningen har som syfte att förmedla innehållet i livskunskapsmodellen Hela Människan Hjulet, en generell metodhandbok hur att i grupp prata, leka, öva, träna, diskutera livskunskapsfrågor i tematiserad, strukturerad gruppträffsform. I utbildningen ingår att skapa och leka med materialet i syfte att sätta samman och lägga till nya strukturerade gruppträffar innehållande tema, budskap, lek, övning, eget arbete, inledning och avslutning avpassade och relevanta för målgruppen och dess olika ålder.

I utbildningen ingår kunskapsförmedling om Antonovskys teori om det salutogena perspektivet för befrämjande av psykisk och fysisk hälsa, en redovisning av begreppet KASAM, känsla av sammanhang, samt kristeori, och andra viktiga perspektiv som utgör tänkbara teoretiska referensramar för stödgruppsverksamheter av detta slag.

Vidare förmedlas i utbildningen kunskaper om barns och ungdomars motstånds- och sårbarhetsfaktorer, sorgereaktioner och hur att arbeta med och bearbeta sorg hos barn och ungdom.

Utbildningens form

Utbildningen sker under fyra heldagar, i en blandning av föreläsning, seminarium, diskussion, grupparbete och litteraturredovisning.

Utbildningens lärare och kursansvarig

Elisabeth Hagborg var kursansvarig och deltog som föreläsare och ansvarade för de olika momenten . Ulla Forinder föreläste bl.a. om motstånds- och sårbarhetsfaktorer och Yvonne Jonsson föreläste bl.a. om sorg hos barn och ungdom.

Ytterligare utbildning har getts i form av halvdags föreläsningar med följande innehåll:

- Tema: Barn som har utsatts för sexuella övergrepp

Föreläsare: Barn - och ungdomspsykiater Christina Citron

- Tema: Barn till psykiskt sjuka föräldrar

Föreläsare: Socionom/doktorand Annemi Skerfing

- Tema: Barn som bevittnat våld

Föreläsare: Fil.dr: Carolina Överlien

Gruppledarna har också genomgått en tvådagars utbildning i ”Tejping” av Nilsson & Sjölin Psykologkonsult AB.

Bilaga 5 Reflektionsblankett över skolbarnsgruppen 7-12 år

Namn och arbetsuppgift:

.....

Närvarande barn:

.....

.....

Dagens datum, tema och budskap:

.....

.....

Värdera egna arbetet utifrån vad som

1. Fungerade bra:

.....

.....

.....

2. Fungerade mindre bra:

.....

.....

.....

3. Exempel på hur detta kan göras på ett annat sätt:

.....

.....

Du får gärna använda baksidan om denna sida ej räcker till

4. Hur tolkar du barngruppens agerande?

.....
.....
.....
.....

5. Hur tolkar du enskilda barns agerande?

.....
.....
.....
.....

6. Att tänka på till nästa gång?

.....
.....
.....

7. Övrigt:

.....
.....
.....

Du får gärna använda baksidan, om denna sida ej räcker till.

Bilaga 6 Utvärderingsformulär

(Utvärderingsformuläret med björnkort finns i särskild PDF-fil)

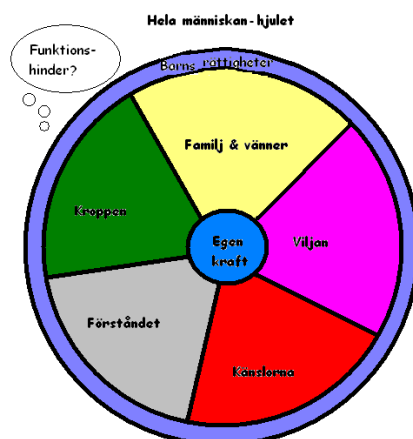
Instruktioner till barnenkäten

1. En genomgång och repetition har gjorts med hela barngruppen en stund innan av tidigare genomgångna teman.
2. Ledaren går igenom enkäten enskilt med varje barn.
3. De olika frågorna förtydligas med aktivitetskort för de barn som behöver det.
4. Ledaren tar fram fem stora björnkort som motsvarar de små björnbilderna på svarsalternativen. Om barnet vill får det välja ett björnkort vid varje fråga och ledaren ringar in svaret på enkäten.
5. Frågorna och svaren repeteras ytterligare en gång innan frågestunden avslutas.

The Bears cards reproduced with the permission of Innovative Resources

© St Luke's Innovative Resources & John Veeken 1997

Frågor till barn som deltagit i skolbarnsprogrammet HT - 07

Ringa in den björnbild som stämmer med vad du tycker!

1. Hur tycker du att det har varit att komma till oss i skolbarnsgruppen?

Jättekul

Ganska kul

Mittemellan

Ganska trist

Jättetrist

2. Varje gång vi har träffats har vi börjat med en samling. Då har vi sagt så här:
”Det ni har gemensamt är att ni har en förälder med ett funktionshinder. Det kan vara en utvecklingsstörning, läs och skrivsvårigheter eller svårt att komma ihåg saker”.

Vad är ett funktionshinder?

.....
.
.....
.....

3. Vad tycker du om att du fick träffa andra barn som också har en förälder med ett funktionshinder?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

4. Vad tycker du om övningen då vi tittade på olika björnkort som visar känslor?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

5. Vad tycker du om att du varje gång fick berätta vad du ville för de andra i gruppen?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

6. Vad tycker du om de olika lekarna? Ex lekte vi blindbock, trygghetsleken, ballonglekar, lika - olika leken.

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

7. Vad tycker du om att göra collageövningar, då vi klippte och klistrade in bilder i de olika delarna i hela människan hjulet?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

8. Vad tycker du om att vi spelade rollspel, ex då vi lärde oss att säga NEJ?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

9. Vad tycker du om vår paus och fruktstund?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

10. Vad tycker du om frågelådan då du fick rita, måla eller skriva frågor kring temat?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

11. Vad tycker du om när du fick kliva på stegen, du fick ex visa vad du tycker om olika saker?

Jättekul Ganska kul Mittemellan Ganska trist Jätteträst

12. Vad har varit tråkigast med skolbarnsgruppen?

.....

.....

.....

.....

13. Vad har varit roligast med skolbarnsgruppen?

.....

.....

.....

.....

Tack för att du berättade detta för oss!